

Utorak, 13. jun 2002.
Svedok Klaus Nauman (Klaus Naumann)
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.34 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Prvo se moramo pozabaviti nekim proceduralnim stvarima. Gospodine Najs (Nice), pre svega predaću sada našu odluku o zahtevima po Pravilu 92bis za sledećih deset svedoka. Pretresno veće bi isto tako želelo da se govori nešto i o poslednjoj listi svedoka i tu je još i pitanje zahteva po Pravilu 70 i zatim pitanje svedočenja gospodina Vlasija (Azem Vlasi). Dakle, sve to moramo rešiti. Koliko sam ja shvatio, danas nemamo neku veliku žurbu.

TUŽILAC NAJS: Da, ali ja mislim da su to sve stvari koje se brzo mogu obaviti, i one sve doprinose efikasnosti ovog suđenja.

SUDIJA MEJ: Dobro. Sada se dakle okrećem zahtevima u vezi sa sledećih deset svedoka na listi koju sam imao prošle nedelje po pravilu 92bis. To su Miljazim Tači (Milazim Thaqi), Draga Mustafa (Draga Mustafa), Ljiri Ljoši (Liri Loshi), Hani Hodža (Hani Hoxha), Ismet Hadžiavdi (Ismet Haxhiavdi), Šireta Beriša (Shyhrete Berisha), Alji Đogaj (Ali Gjogaj), Halit Beriša (Halit Berisha), Hisni Beriša (Hysni Berisha) i Sadik Džemajli (Sadik Xhemajli). Dakle, pročitao sam imena kako se navode na listi Tužilaštva. Pretresno veće imalo je priliku da razmotri te izjave. To su sve svedoci koji govore o samim zločinima, ni jedan od njih ne govori o delu i ponašanju optuženog, svi su kumulativni, i prema tome zavisno od argumenata koji još mogu biti iznešeni te izjave su prihvatljive po Pravilu

92bis. Tehnički gledano, optuženi ima pravo da ga se čuje o tome. Gospodine Miloševiću, da li vi želite nešto reći o tome? Mi ćemo u svakom od ovih slučajeva naložiti da se svedok unakrsno ispita, osim ukoliko vi ne kažete da ste spremni da odustanete od unakrsnog ispitivanja. Da li želite nešto reći o našoj odluci, odnosno o tome zašto mi takvu odluku ne treba da donesemo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Vi znate moj stav da se ja protivim ovako masovnom korišćenju Pravila 92bis, jer ono ograničava mogućnost unakrsnog ispitivanja. Mislim da se ni u jednom predmetu to pravilo ne primenjuje ovako masovno i da se ovde svedoci saslušavaju po nekoliko dana. Samo se meni ograničava na 45 minuta. Dakle, ja se protivim.

SUDIJA MEJ: U redu. Mi smo razmotrili i pitanje unakrsnog ispitivanja i dužinu unakrsnog ispitivanja i to u svetlu svih drugih aspekata ovog suđenja. To nije relevantno za pitanje da li ove izjave treba da budu uvrštene u spisak kao Pravilo 92bis. Gospodine Najš, sada idemo na poslednju listu svedoka Tužilaštva. Dakle, prvo bih se time pozabavio i nešto rekao o tome. Broj svedoka koji su pozvani do današnjeg dana je 78. Novi spisak svedoka koji smo danas dobili ne sadrži brojeve. Mi tražimo da ubuduće spisak svedoka bude numerisan. Ne samo da je to važno za one koji rade sa tim spisakom, nego će takođe i onima koji pozivaju svedoke jasno dati do znanja kako se o velikom broju svedoka radi. Na toj listi sada se nalaze 72 imena. Jednog smo već saslušali, gospodina Vokera (William Walker). I jedan je svedok koji će biti ponovo pozvan, to je doktor Bakar (Eric Baccard). Kad bismo vam dali dopuštenje da pozovete svih preostalih 70 svedoka, onda bi ukupan broj svedoka za Kosovo bio 148. Naš nalog dozvoljavao je 90 svedoka. Zahtev da se taj nalog izmeni podnesen je drugog maja. U tom trenutku pozvan je 41 svedok i tada je podnesen zahtev da se pozove još njih 95, što daje ukupan broj od 136 svedoka. Gospodine Najš, Pretresno veće brine da umesto da se smanjuje broj svedoka, mi smo sad u situaciji u kojoj se broj svedoka povećava.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, dozvolite da objasnim. Žao mi je što vas je ovaj spisak uznemirio. Naša namera je bila upravo suprotna, da vas umirimo i odobrovoljimo. Znam da ćemo sledeće nedelje detaljnije razgovarati o ovim stvarima, ali razlog zašto sam hteo da uvedem taj spisak sada, o njemu ću govoriti za koji sekund. Ali ono što je Tužilaštvo u stvari uradilo, osim što je skinulo još neka imena sa svog prethodnog spiska kao što ćemo videti, i možda uključilo spiskove koji pokrivaju i Kosovo i druge delove optužnice, ono što je Tužilaštvo uradilo, kao što ćemo to sledeće nedelje demonstrirati, jeste da smo se značajno približili krajnjem roku koji je bio određen, bez da se šteti našim raspravama o prikladnosti tog krajnjeg roka ili o potrebi za dodatnim vremenom. Ali mi smo izračunali, i to ćemo vam detaljnije pokazati sledeće nedelje, da ako sledimo opservacije časnog Suda o prethodnoj prilici kada se o ovome diskutovalo, i ako uopšte budemo uzimali svedoke koji se bave sa više delova optužnice, i to kasnije, a ne ranije, mi se u stvari veoma približavamo 26. julu. Međutim, to se može postići pre svega uz izvesnu fleksibilnost, a ja ću objasniti šta mislim pod time i zašto sam smatrao korisnim da tu listu svedoka uručim onakvu kako ona sada izgleda, i možda ćemo morati ponovo razmatrati neke od svedoka po Pravilu 92bis. Kad je reč o fleksibilnosti, mi ćemo krajem sledeće nedelje gotovo u potpunosti završiti sa svedočenjima o bazi zločina. Možda će samo par stvari preostati. Samo zato što su svedoci za bazu zločina čekali, mi smo bili u stanju da popunjavamo dane svedočenjima, što je apsolutno najbitnije kada je vreme ograničeno. Ako se udaljimo od našeg rezervoara svedoka o bazi zločina, biće teže da se vreme iskoristi na najbolji mogući način, i tako smo morali da razmislimo o tome kako da najbolje sprečimo gubljenje vremena. Ako biste bili ljubazni da pogledati stranicu 4, to je jedan od razloga što dokument uručujemo ove nedelje, pre vikenda, tako da optuženi i ostali mogu planirati. Videćete da su dva svedoka koji su na raspolaganju jer rade ovde, Ku (Philip Co) i Torkildsen (Morten Torkildsen), pomereni na gore, u zavisnosti od odobrenja koja će možda biti potrebna, ali treba da se ima u vidu da se oni pozovu otprilike u doba kako to ide po spisku svedoka. Dakle, mi želimo pozvati otprilike u to vreme jer možemo

predvideti da postoji mogućnost da se tu pojave neke rupe u rasporedu svedoka. Zato bismo zatražili da razmotrite mogućnost da se ti svedoci pripreme na vreme, da se oni mogu pozvati ukoliko dođe do praznine u svedočenju.

SUDIJA ROBINSON: Zanima me da li je taj finansijski ekspert Torkildsen, da li se njegov iskaz odnosi na Kosovo?

TUŽILAC NAJS: Ne baš, ali u velikoj meri se odnosi na Kosovo. Prema tome, uvek postoji šansa da se on pozove i kasnije. Međutim, prema našem sudu, bilo bi od veće vrednosti i bolje da se on pozove sada. Naravno, mi to možemo preispitati i pozvati ga kasnije.

SUDIJA MEJ: Dozvolite mi da vas prekinem. Ja govorim u svoje ime i mislim da bi bilo dobro da se svedoci o širim temama pozovu kasnije kada budemo sagledali čitavu razmeru ovog suđenja, pa će tako Pretresno veće imati ta pitanja pred sobom, bolje tako nego ranije, kada je možda i teško videti u čemu je značaj nekih delova svedočenja.

TUŽILAC NAJS: Ovo je vrlo korisno šire objašnjenje onoga što su časne sudije već ranije napomenule. Mi ćemo to imati na umu i možda ćemo ponovo razmotriti poziciju kada je u pitanju Torkildsen. Ku je dosta konkretan što se tiče ovog dela suđenja, tako da se ta ista razmatranja ne odnose i na njega.

SUDIJA MEJ: Zaustavimo se ovde. Mi smo od prijatelja Suda dobili neke prigovore na neke delove iskaza gospodina Kua. Ti prigovori se odnose na to što svedok izvodi zaključke, što na prvi pogled barem ne deluje prikladno za ovog svedoka. Ako pogledate podnesak prijatelja suda, videćete šta oni kažu.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, ja sam pogledao taj podnesak. Ja mislim da se veliki deo tih prigovora može zadovoljiti ako se dobro pogleda tekst. Ja mislim da materijali predstavljaju zaključke, pre

nego svedok, ali imamo na umu to što ste rekli. Sledeći aspekt moguće fleksibilnosti ove liste kada je reč o svedocima 92bis, izgleda da bi možda i sam optuženi mogao zbog njihovog specifičnog statusa odustati od unakrsnog ispitivanja nekih svedoka. K-31 na strani 3 je zasigurno jedan od njih. Čini nam se da će možda i Pretresno veće ustanoviti da li neke od svedoka valja uopšte unakrsno ispitivati, jer ne radi se ovde samo o tome da optuženi traži ili zahteva unakrsno ispitivanje. Na Pretresnom veću je da o tome odluči. Prema tome, u interesu skraćivanja ovog segmenta suđenja mi ćemo sledeće nedelje od vas zatražiti da razmotrite tu mogućnost za izvestan broj svedoka. I onda ćemo možda kasnije doneti takve odluke u vezi sa nekim svedocima. Dakle, sve je to upereno prema skraćivanju suđenja i to na jedan odgovoran način. I moram reći da, osim ako postoji neka sumnja vezana za to, mi od početka gledamo da ovo suđenje i sve njegove segmente ostvarimo u što kraćem vremenskom roku.

SUDIJA MEJ: Gospodine Najs, mislim da sam vas čuo. Govoreći u svoje ime, mislim da je ovo dovoljno za danas.

TUŽILAC NAJS: Hvala.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Ali ja ponovo naglašavam naš nalog, tako da ne bude zabune, on glasi na 26. jul.

TUŽILAC NAJS: Mi to naravno razumemo. Rekao sam da sam podneo podnesak za jedno nužno produženje, međutim, nadam se da ćete videti koliko smo mi blizu ispunjenju tog roka čak i bez zahteva za produženje. Dozvolite mi da kažem samo dve stvari, jer mislim da su važne. Iako postoje dobri i razumljivi razlozi da svedoci koji pokrivaju više od jednog segmenta optužnice pozovu kasnije, a ne ranije, naravno, ako ih pozovemo ranije a ne kasnije možda će to nama stvoriti poteškoće u ispunjavanju roka koji je 26. jula. Možda ipak postoji jedan ili dvojica svedoka za koje je

veoma važno da dođu ranije, bilo zbog ličnih okolnosti, bilo zbog učinka njihovog svedočenja na druge. Ja ću se još vratiti toj temi sledeće nedelje. Sledeća tema koju sam želeo da pokrenem je...

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Koja su to dva svedoka?

TUŽILAC NAJS: K-33 je jedan od njih. Za njega su rezervisana tri dana. On dolazi za tri dana i mislim da ste već dobili zahtev da mu se dodeli pseudonim. Možda bih mogao nešto malo više o tome reći sledeće nedelje. Naime, mi smo već primetili promenu stava i raspoloženja svedoka koji dolaze da svedoče pred sud. To je promena koja je veoma dobro došla i treba je na svaki način podržati. Zatim, sledeća tema. Dakle, kako se približavamo roku od 26. jula, tako postaje nemoguće da se pozovu drugi svedoci po pravilu 70, koji još nisu navedeni na listi. Kao što sam već rekao, ja ništa ne mogu reći o njima i ukoliko oni budu na raspolaganju, a Pretresno veće odluči da ih pozove, sigurno će potrajati njihovo svedočenje. I to je pitanje koje treba rešiti kasnije.

SUDIJA MEJ: Možda bi trebalo sada reći nešto o vašem zahtevu za dva dodatna svedoka. Taj zahtev ćemo odobriti.

TUŽILAC NAJS: A sada Vlasi vrlo kratko. Vi ste imali priliku da vidite kratku izjavu Vlasija i mi smo sinoć preispitali naš položaj. Vlasi je osoba koja može dati detaljan iskaz, budući da je bio veoma blizu ovom optuženom u vreme koje je od materijalne važnosti u razvitku ovog predmeta. Međutim, isto tako, bez obzira na njegovu vrednost u kosovskom segmentu, on je ipak prikladniji svedok za ovaj predmet u celini. Zato ćemo mi povući zahtev za dopuštenje da se pozove sve do neke kasnije faze u suđenju, i mi ćemo ga sada dodati onoj drugoj listi za kasnije i onda ćemo se kasnije vratiti na to pitanje. A sada doktor Bakar. Mi bismo želeli njega da pozovemo sledeće nedelje da on obradi još jedno pitanje.

SUDIJA MEJ: Da. U redu. Dajemo dopuštenje da se ponovo pozove.

TUŽILAC NAJS: Hvala. Zatim, general Nauman (Klaus Naumann). Sud je već dao indikacije svog stava o svedočenju Naumana. On je ovde i on je spreman danas započeti sa svedočenjem. Njegov sažetak na engleskom je obelodanjen trećeg maja, a potpisana verzija njegovog prethodnog razgovora datira od 30. maja. U svakom od ovih slučajeva, to su bili najraniji datumi kada se to moglo uručiti. General Nauman je bio svedok čiji je status, vis-à-vis Pravila 70, donekle neodređen, ali čim su te dileme rešene, njegova izjava je uručena.

SUDIJA MEJ: Mislim da smo vam već dali dopuštenje da ga pozovete.

TUŽILAC NAJS: Da. Koliko sam ja shvatio, Pretresno veće je izdalo nalog o rasporedu za hrvatski i bosanski segment ovog predmeta. Na to ćemo se vratiti u četvrtak. Mislim da sam već Pretresnom veću rekao da, što se tiče naše diskusije sledeće nedelje o spisakovima svedoka, ja ću gledati da vam nabavim kombinovani nalog svedoka za Bosnu i Hrvatsku, i nameravam da vam dam dosta siguran spisak svedoka koji bi pokrili prva tri ili četiri meseca tog segmenta suđenja. Jedan od razloga što ja to želim da učinim je to da optuženi, koji je dosad već komentarisao da mu se predaje mnogo materijala, može identifikovati unapred šta tačno on i njegovi saradnici treba da urade, tako da to i mogu uraditi tokom letnjeg raspusta. Dakle, mi ćemo sledeće nedelje predati tu listu u okviru opšteg materijala kako bi Pretresno veće moglo dobiti neku sliku o tome na koji će se način odvijati suđenje. Kad je reč o nalogu o rasporedu, videćete da se ovde nalazi moj uvaženi kolega, gospodin Grum (Groome). Kao što znate, on je zadužen za bosanski deo optužnice. Nadamo se da će vam biti drago da znate da od 47 opština koje se nalaze u optužnici, da je njih devet u celini eliminisano. Mi predlažemo da se u potpunosti obradi 14 opština, od kojih se nadamo da se osam opština može obraditi

u potpunosti kroz 92bis, i to ostavlja samo šest opština koje treba u potpunosti dokazati. A kad je reč o preostalih 24 opštine, mi imamo nameru da i dalje reduciram količinu tog materijala, jednostavno kako bismo se usredsredili na najvažnije i najbolje delove dokaza za te 24 opštine. Verovatno taj posao nećemo uspeti završiti do sledećeg četvrtka, iako ćemo mi u potpunosti odgovoriti rasporedu do četvrtka u onoj meri u kojoj možemo. Možda ćemo se suočiti sa poteškoćama u vezi sa daljim smanjivanjem svedoka za te preostale 24 opštine.

SUDIJA MEJ: U redu.

TUŽILAC NAJS: A sada dolazi do Pravila 70 i molim da pređemo na privatnu sednicu zbog osetljivog pitanja nacionalnih vlada.

SUDIJA MEJ: U redu.

TUŽILAC NAJS: Hvala vam.

(privatna sednica)

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: U pogledu....

SUDIJA MEJ: Ne, gospodine Miloševiću, mi smo vas već čuli u vezi sa ovim problemom. Šta je sada?

prevodioci: Mikrofon, molim vas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodin Najs je objasnio da ja mogu tokom letnjeg raspusta da se upoznam i postanem sasvim blizak sa materijalima i dokumentima.

SUDIJA MEJ: Vraćićemo se na to. Mi moramo da se bavimo sledećim delom slučaja tek naredne nedelje. Kada se budemo time bavili, razmatraćemo koje je odgovarajuće vreme za vašu pripremu. Sve će to biti rešeno sledeće nedelje. Ja neću to sada da rešavam.

Sada mi treba da se bavimo sledećim svedokom. Mi treba da pozovemo sledećeg svedoka i da počnemo sa njime. Gospodine Najs, vi možete da nam pomognete u vezi ovoga. Napravićemo pauzu, pretpostavljam, u 11.00.

TUŽILAC NAJS: Plan je bio da se pozovu svedoci o bazi zločina, praćeni generalom Naumanom. Već sam dosta vremena utrošio. Možda bi bilo poželjno da se prvo pojavi general Nauman, ali ja znam da moj učeni prijatelj Rajnefeld (Ryneveld), koji ga je inače i pozvao, želi da sa njime ima prvo ne znam koliko minuta. Naravno, svedoci o bazi zločina mogu svedočiti i po sat vremena i obično to i čine. Jedna mogućnost bi bila kratka, ranija pauza, ali to onda opet zavisi od prevodioca da u drugoj sednici prevode duže od sat i po, sem ako bi Veće iz bilo kog razloga želelo da napravi kratku pauzu.

SUDIJA MEJ: Samo nam pomozite: general Nauman je predviđen da traje koliko dugo?

TUŽILAC RAJNEFELD: Nameravam da ga vodim kroz već obelodanjene izjave, i mislim da će mi sigurno trebati jedna sesija i još polovina glavnog ispitivanja. Izvinjavam se, ali on je došao tokom ove sesije, dakle ja nisam imao mogućnosti da sa njime razgovaram od aprila meseca. Meni treba par minuta samo da potvrdim neke činjenice kako bi se sve na ispitivanju odvijalo glatko, bolje nego da ...

SUDIJA MEJ: On je na raspolaganju sutra, zar ne?

TUŽILAC RAJNEFELD: On je dostupan danas i sutra čitav dan, razumeo sam da će sutra biti kratak dan jer nećemo imati vreme na raspolaganju do 16.00.

SUDIJA MEJ: Koliko se ja sećam, biće od 9.00 do 13.45.

TUŽILAC RAJNEFELD: Tačno. Ako bude mogao do tada da završi, biće dobro. Možda bi bolje bilo umesto da pozivamo svedoke o bazi zločina, da pozovemo generala Naumana. Kao što sam rekao, ja bih tražio odobrenje od Pretresnog veća za ovo zahtevano kratko vreme, kako bih se uverio da je sve spremno i da možemo da počnemo.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Napravićemo pauzu do 11.10. Zatim ćemo ponovo raditi. Možemo da idemo na malo dužu varijantu, uz saglasnost prevodioca. Ne suviše dugo.

TUŽILAC NAJS: Liste numerisanih svedoka sada su dostupne.

SUDIJA MEJ: Sada ćemo napraviti pauzu do 11.10.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Neka svedok položi svečanu zakletvu.

SVEDOK NAUMAN: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA MEJ: Izvolite, sedite.

TUŽILAC RAJNEFELD: Časni Sude, pre nego što započnem, želeo bih da obavestim Sud da je general Nauman pristao da dođe ovamo da svedoči. On je bio ranije svedok po Pravilu 70, za njega je dat pristanak da svedoči, njemu su poznate odredbe pravila 70(C) i (D) i ukoliko bude postavljeno neko pitanje koje se bude odnosilo na osetljiva pitanja, on se može pozvati na odredbe tog pravila.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Da, nas možda pomalo brine sprovođenje Pravila 70 i način na koji bi se ono moglo primenjivati u ovom konkretnom slučaju, a možda bi bilo bolje da prvo čujemo glavno ispitivanje, a onda razmatramo Pravilo 70.

TUŽILAC RAJNEFELD: Moguće je da se uopšte to pitanje neće analizirati. Ja upozoravam Sud unapred na to.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Rajnefeld, postoji naime jedna početna prepreka koju Tužilaštvo mora prevazići, a odnosi se na Pravilo 70. Naime, u paragrafu "B" ja mislim da se Veće prvo mora uveriti da tužilac ima u svom posedu informacije koje su mu dostavljene na poverljivoj osnovi, i da su se te informacije samo koristile za pribavljanje novih dokaza. Jer sve ostale odredbe Pravila 70 proističu iz toga, iz pasusa "B". I zato me je pomalo zabrinulo kad ste vi rekli da se ovo svedočenje sada odvija na osnovu Pravila 70.

TUŽILAC RAJNEFELD: Možda bi bilo tačnije reći da smo morali tražiti dopuštenje da ovaj svedok dođe da svedoči. To je dopuštenje dato i svedok je spreman da svedoči u skladu sa svojom izjavom, u skladu sa onim što je obelodanjeno. Koliko ja razumem, možda će biti otvorena neka pitanja koja izlaze van okvira njegove izjave i u vezi sa takvim pitanjima svedok će možda želeći da se pozove na odredbe o poverljivosti.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Tu se zapravo radi o poverljivosti, a ne toliko o pravilu 70.

TUŽILAC RAJNEFELD: Da.

SUDIJA MEJ: U redu, idemo onda na glavno ispitivanje.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC RAJNEFELD

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Generale Nauman, vi ste se pridružili nemačkoj vojsci 1958. godine i imali ste niz raznih komandnih i operativnih položaja?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Vi ste na kraju unapređeni u brigadnog generala. Koje godine je to bilo?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: To je bilo 1986. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: A 1991. godine ste ponovo unapređeni?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, 1991. godine sam unapređen u čin generala sa četiri zvezdice.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Jeste li vi zauzimali neki položaj u NATO paktu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja sam i pre mog unapređenja u čin brigadnog generala imao položaj pukovnika u NATO, a 1994. godine izabran sam za predsedavajućeg Vojnog komiteta NATO (NATO Military Committee), a preuzeo sam dužnost najvišeg vojnog oficira NATO 14. februara 1996. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I koliko dugo ste služili na tom položaju?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Do šestog maja 1999. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Na vašem položaju predsednika Vojnog komiteta vi ste predsedavali radom nekoliko komisija. Možete nam ukratko opisati u čemu se sastojao vaš posao predsednika tog komiteta?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Posao predsednika Vojnog komiteta NATO je da prevodi smernice koje će Komitet NATO, u svojim raznim konfiguracijama usmeravati preko nivoa ambasadora u ministarstva odbrane i inostranih poslova na nivo šefova

država i vlade; da te smernice prevede u strateška uputstva za dvojicu vrhovnih vojnih komandanata, onog za Evropu i onog za Atlantik. U isto vreme predsednik Vojnog komiteta prima zahteve i predloge te dvojice strateških komandanata, razmatra ih na Vojnom Komitetu, a zatim Komitetu NATO, i prosleđuje vojne savete vezane za bilo koja pitanja koja žele razmatrati ili nacije ili ti strateški komandanti.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ja ću napraviti kratku pauzu između pitanja i odgovora, kako bi omogućio prevodiocima da završe prevod, jer mi obojica govorimo isti jezik. Generale, 1998. i 1999. godine da li ste vi u svojstvu koje ste tada imali uopšte bavili pitanjima Kosova?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, na početku 1998. godine, NATO je ozbiljno počeo da se bavi sukobom na Kosovu. Ja sam u svom svojstvu predsednika Vojnog Komiteta imao dužnost da izveštavam o razvoju situacije, a isto tako da političke smernice koje daje Komitet prevodim u način na koji će se ta kriza razrešiti.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Vi ste imali više dužnosti, ali želim da se sada fokusiram na sledeću: jeste li vi u svojstvu predsednika Vojnog Komiteta učestvovali na sastancima sa predsednikom Savezne Republike Jugoslavije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja sam se sastao sa predsednikom bivše Republike Jugoslavije u tri navrata. Prvi put, pratio sam Generalnog sekretara NATO pakta, gospodina Solanu (Javier Solana), kada je on otputovao u Beograd, ja mislim da je to bilo 15. oktobra 1998. godine. Zatim, drugi put sam otišao u Beograd sa generalom Klarkom (Wesley Clark), on je bio Vrhovni saveznički komandant za Evropu (SACEUR, Supreme Allied Commander Europe) i tada smo se sastali sa gospodinom Miloševićem 24. i 25. oktobra 1998. godine. Savet NATO-a (NATO Council) poslao nas je po treći put posle događaja u Račku (Recak), to je bilo 19. januara 1999. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Želeo bih dakle, da hronološkim redom pređemo kroz ta tri sastanka. Prvo, prvi sastanak 15. oktobra 1998. godine. Možete li nam reći, šta je bila svrha tog sastanka i kako je došlo do toga da se taj sastanak održi?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Taj je sastanak organizovan nakon što se NATO počeo sve više brinuti za događaje na Kosovu koji su doveli do ozbiljnog pogoršanja situacije. Ja mislim da se to najbolje može izraziti činjenicom da je prema podacima UNHCR-a (United Nations High Commissioner for Refugees) nekih 220.000 stanovnika Kosova bilo raseljeno u zbegu po šumama. Nadolazila je zima, neprijateljstva na Kosovu su se nastavila i NATO je očajnički pokušavao da pronađe način da se neprijateljstva privedu kraju i da se pronađe neki način da se ti ljudi vrate u svoja sela i gradove. U tu svrhu NATO je razgovarao o tome koje mogućnosti stoje na raspolaganju, a da se ne upotrebi vojna sila. Odlučeno je da NATO mora biti spreman da deluje i u tu svrhu dogovoreno je naređenje za aktiviranje. To je dogovorilo 16 zemalja članica. Generalni sekretar NATO pakta, Havijer Solana dobio je dužnost od Saveta NATO-a da ode u Beograd i da tamo prenese jednu veoma snažno sročenu, ali sasvim jasno otvorenu poruku predsedniku bivše Jugoslavije kako bi se pronašli načini da se neprijateljstva privedu kraju i da se zaustavi nasilje na Kosovu. Naime, zajednički stav svih nacija koje su bile deo NATO pakta bio je da događaj u tom delu Evrope predstavljaju rizik da bi se celi taj deo sveta mogao ugroziti i da bi tamo mir i stabilnost mogle doći u opasnost. Prema tome, to je bila misija gospodina Solane. On je otišao u Beograd, gospodin Milošević ga je primio i on je preneo tu poruku. Klark i ja smo zapravo bili neka vrsta vojnih svedoka koji su bili spremni da objasne šta tačno ta poruka NATO pakta znači i kakvi su naši zahtevi.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Zaustavimo se ovde na trenutak. Vi ste spomenuli nešto što se zove "naređenje za aktiviranje". Rekli ste da se 16 zemalja članica složilo s time. Šta mislite pod tim izrazom "naređenje za aktiviranje"?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa u našoj vojnoj terminologiji NATO i ja vas, časni Sude, moram zamoliti za izvinjenje što se koristim takvim izrazima, dakle, u terminologiji NATO pakta postoje tri koraka za pripremu snaga, za akciju. Prvi korak je "upozorenje za aktiviranje". To znači da zemlje koje doprinose svojim vojnim snagama dobiju upozorenje da moraju biti spremne za vojnu akciju. Sledeći korak je zahtev za aktiviranje. Tada se zemljama upućuje zahtev da daju svoje vojne snage, da odluče koliko će ih dati i da uvedu stanje pripravnosti koje omogućava da stupe u akciju u veoma kratkom roku. Zemlje članice zatim odgovaraju NATO paktu i kažu, na primer, "naše su snage spremne za korišćenje". Ukoliko snage moraju biti raspoređene, na primer ako moraju doći iz Kanade (Canada) ili SAD (United States of America) onda će recimo takve snage biti obično raspoređene u isturene baze u Evropi, ako se ratište gde treba da operišu nalazi u Evropi, zadnja faza, zadnji korak je naređenje za aktiviranje, to znači da će zemlje članice tada svojim snagama koje učestvuju u operaciji NATO pakta izdati naređenje da izvrše vojnu operaciju protiv neke zemlje ili nekog vojnog saveza u skladu sa ovlašćenjima koja im daje Savet NATO-a. U mnogim zemljama, na primer u mojoj zemlji, to znači da parlament mora doneti odluku o tom naređenju za aktiviranje, jer se tim naređenjem za aktiviranje snage svih NATO zemalja moraju dovesti u stanje da moraju biti spremne da započnu vojnu akciju, gde god to bude potrebno.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ako sam vas dobro shvatio, to znači da je u toj fazi postupka već došlo do toga da su sve zemlje članica dale svoj pristanak i vi ste imali valjano naređenje za akciju na osnovu koga se moglo delovati. Da li sam to dobro shvatio?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Vaše je shvatanje apsolutno tačno. Ja se sećam da je gospodin Holbruk (Richard Holbrooke) bio u Beogradu kako bi pregovarao sa gospodinom Miloševićem, ne u ime NATO, on je tamo delovao kao američki izaslanik. I on se vratio iz Beograda i izvestio NATO da je možda postigao neki sporazum, ali da mu treba još jedan zadnji uverljivi argument, a to bi bila pretnja NATO da će, ukoliko je to potrebno, preduzeti vojnu

akciju ukoliko ne dođe do sporazuma. I kada je on taj svoj utisak preneo Savetu NATO, ako se dobro sećam, to je bilo 12. oktobra 1998. godine, Savet NATO je nakon savetovanja sa prestonicama odlučio u sred noći, i to je bilo neobično za uobičajeni način rada, da proglasi naređenje za aktiviranje, i onda je sa tom odlukom NATO u džepu gospodin Holbruk otišao natrag u Beograd.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Drago mi je što ste nam odgovorili i na ovo sporedno pitanje, međutim želeo bih da se sada vratimo na sastanak koji je održan 15. oktobra. Vi ste rekli, ako se dobro sećam, da je tamo na taj sastanak otišlo više ljudi iz NATO pakta, spomenuli ste Solanu i generala Veslija Klarka i sebe. Kada ste se u Beogradu sastali sa zvaničnicima Jugoslovenske vlade, sa kime ste se sastali? Da li se sećate ili treba da pogledate beleške?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Definitivno se sećam da je na sastanku bio prisutan gospodin Milošević, on nam je pozeleo dobrodošlicu u predsedničkoj palati u Beogradu. Tamo je bio i general Perišić, tadašnji načelnik Generalštaba, i tamo je bio gospodin Milutinović, to su oni kojih se sećam. Ali ukoliko je potrebno, mogu da pročitam i druga imena, a onda moram tražiti dopuštenje da pogledam moje beleške.

SUDIJA MEJ: U koliko u bilo kom trenutku želite koristiti svoje beleške, to možete učiniti.

SVEDOK NAUMAN: Kao što sam rekao u svojoj pismenoj izjavi, tamo su bili gospodin Milošević, gospodin Milutinović, gospodin Perišić, zatim lični savetnik gospodina Miloševića, mislim da se zvao Bojan Bugarčić, a na našoj strani su bili gospodin Solana, general Klark i ja.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Već ste nam rekli, gospodine, o tome kako je došlo do ovog sastanka. Da li se na tom sastanku razgovaralo o nekim detaljima, konkretnim stvarima? Jeste nam rekli u opštim crtama koje su bile stvari koje su brinule NATO i šta su

oni obavili u smislu priprema, ali da li je na tom sastanku gospodinu Miloševiću preneti neka konkretna poruka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Konkretna poruka koju je generalni sekretar Solana preneo gospodinu Miloševiću je bila ta da je NATO spreman da vojno deluje, ukoliko se ne prekine nasilje na Kosovu, ukoliko se vojska na terenu koja potpomaže policiju ne povuče u kasarne, i ukoliko se razmeštanje posebnih policijskih snaga, takozvanog MUP-a i vojske ne vrata na brojke koje su uobičajene za vreme mira. Takođe smo na osnovu naših obaveštajnih izvora prezentirali neke podatke koje mi imamo, u odgovor na tvrdnje gospodina Miloševića da su navodi NATO pogrešni i da se ne zasnivaju na istinitim podacima, tako da smo jugoslovenskoj strani predstavili precizne podatke. I general Klark je takođe pomenuo konkretne brojke policijskih jedinica koje smo videli na Kosovu, kao i jedinice vojske koje su tamo stacionirane, mada zapravo ne bi trebalo da budu na Kosovu, jer im tamo nije baza. Dali smo brojke za sve te jedinice i sećam se da se gospodin Milošević okrenuo prema načelniku Generalštaba Perišiću i pitao ga je da li su te snage tamo. I posle izvesnog razmišljanja general Perišić je potvrdio da su te vojne snage koje smo mi pomenuli zaista tamo i da su to snage koje nisu inače bazirane na Kosovu u vreme mira i koje ne pripadaju Prištinskom korpusu. One su dovedene na Kosovo sa strane.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li sam vas dobro razumeo da je general Perišić potvrdio gospodinu Miloševiću da su vaši navodi tačni?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Još jedno pitanje, da li su korišćeni prevodioci tokom tog sastanka ili je sve bilo na engleskom? Da li se sećate?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Razgovor se vodio na engleskom, skoro sve vreme. Naravno, gospodin Milošević se ponekad obraćao svojim saradnicima na svom maternjem jeziku, ali u svim dijalozima sa gospodinom Miloševićem, koji je uglavnom govorio

ispred jugoslovenske strane sa predstavnicima NATO, jezik komunikacije bio je engleski.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kada ste davali taj opšti pregled konkretnih detalja, da li se kroz sve to provlačila jedna te ista opšta tema o proporcionalnosti snaga tokom tog razgovora?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Za nas, za stranu NATO princip proporcionalnosti je nešto što spada u naša osnovna pravila. Mi smo dobro znali i poznajemo situacije kada u jednoj zemlji postoje unutrašnji nemiri, kada je zemlja suočena sa terorističkim napadima i nečim sličnim, onda ta zemlja, naravno, ima pravo da deluje protiv toga i da se brani. Međutim, kada se takva situacija desi, gvozedeno pravilo je da se poštuje princip proporcionalnosti. I sećam se da ne tom prilikom, ali mislim da je to bilo 24. ili 25. oktobra, ja sam to i pomenuo gospodinu Miloševiću i njegovim savetnicima, pomenuo sam konkretno da je i moja zemlja bila suočena sa terorističkim pretnjama sedamdesetih godina, ali mi nikada nismo čak ni razmišljali o tome. Mislim da sam mu to bukvalno pomenuo, nikad nismo ni razmišljali o tome da primenimo vojne snage da bismo se borili sa terorizmom. A nikad pogotovu nismo razmišljali o tome da koristimo policiju ili vojsku na neproporcionalan način. Tako da kada smo i mi imali problem terorizma, nismo nijednog trenutka razmišljali o tome da neki grad opkolimo tenkovima, artiljerijom i da prvo napadnemo neko selo ili gradić, a kasnije da tražimo teroriste.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Vraćićemo se na to detaljnije kada budemo došli do tog sastanka koji je održan 24. ili 25. oktobra. U međuvremenu rekli ste nam da ste sa Miloševićem razgovarali o detaljima o kojima je on diskutovao sa generalom Perišićem. Koliko je dugo trajao ovaj sastanak? Kada je počeo i kada se završio?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Popodne, mi smo stigli kasno popodne, a sastanak se završio u 22.00, tako da mislim da je sve ukupno trajao oko pet sati. Ja sam bio prisutan skoro sve vreme, bio je samo jedan kratak interval kada je gospodin Solana tražio razgovor "oči u oči" sa gospodinom Miloševićem. I kao kasnije

informacija koje sam dobio od gospodina Solane, saznao sam da je tokom tih 20 minuta "oči u oči" sa gospodinom Miloševićem Solana gospodinu Miloševiću dao prilično strogo upozorenje, čiji je smisao bio da je NATO spreman da vrlo ozbiljno preduzme akciju, i da je ovo njegova poslednja šansa da prekine neprijateljstva.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je bio neki konkretan razlog zbog čega ste smatrali da je gospodin Milošević onaj kome treba uputiti ovakvo upozorenje? Šta je to bilo u poziciji gospodina Miloševića, u njegovom držanju, što vam je govorilo o tome da je on prava osoba sa kojom treba razgovarati?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pre svega, on je bio šef države, on je takođe bio, koliko znam i vrhovni komandant vojnih snaga, a vojne snage su bile umešane u tada isto, one su učestvovalе tada u njima. I kao šef države, mislim da je u izvesnoj meri bio odgovoran i za ono što radi policija. Policija je možda pod direktnom komandom ministra unutašnjih poslova, ali ipak moje shvatanje odgovornosti šefa države je takvo da je i on za to odgovoran, ne može se to deliti po sopstvenom nahođenju. Odgovornost za takva dejstva je nedeljiva.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Znači, to je bilo vaše shvatanje *de iure* statusa? Da li je još nešto bilo u načinu na koji je gospodin Milošević vodio sastanke što vas je takođe učvrstilo u ovom zaključku da je on pravi čovek sa kojim treba razgovarati?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Na svim sastancima kojima sam ja prisustvovao sa gospodinom Miloševićem imao sam utisak da je on čovek koji u potpunosti ima kontrolu nad situacijom. On je davao uputstva, i on je bio taj koji je imao konačno pravo da donese odluku. I mislim da je najubedljivija epizoda koja je ovo potvrdila, časnı Sude, nešto što se desilo 24. oktobra, kada smo bili na razgovorima sa pripadnicima policije i predstavnicima Generalštaba u zgradi Generalštaba, i posle dva ili tri sata pregovaranja nismo baš puno postigli. To sam takođe pomenuo u svojoj pismenoj izjavi i zapravo smo postigli jedan mali sporazum o jednom malom delu Kosova, ali bilo je sasvim jasno da tim tempom

nećemo postići ništa značajno za onih 48 sati koji su nam dati na raspolaganje. Tada sam tražio sastanak sa gospodinom Perišićem, tako da smo Klark i ja i jedan general policije otišli u Perišićevu kancelariju, i pošto se Perišić oslobodio policajca, rekao nam je: "Ako želite nešto da postignete, morate tražiti još jedan sastanak sa gospodinom predsednikom Miloševićem. On je jedini koji može nešto da učini i samo on može da daje instrukcije". I iz toga sam ja razumeo da se ono što sam ja do tada u teoriji smatrao za tačno, zaista tačno reflektuje i u praksi.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Shvatam. Rekli ste nam da ste se vratili otprilike u 10.00 posle tog sastanka, i vaša delegacija, koliko znam, posle toga je otputovala u Brisel (Brussels)? Da li je tako?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Prvo smo se vratili u hotel u Beogradu, gde je Generalni sekretar (NATO Secretary General) Solana imao sastanak sa predstavnicima štampe, neki su bili pred-sednici oficijelne štampe, neki su bili iz opozicione štampe i medi-ja, možda ne opozicione, ali u svakom slučaju zvanični mediji ih nisu baš mnogo voleli. To je bio taj sastanak u hotelu u Beogradu, kada je gospodin Solana odgovarao na pitanja i objasnio svrhu naše posete, posle toga smo se vratili u Brisel.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Neću se baviti detaljima, ali već ste nam rekli da ste 12. bili prisutni kada je Holbruk dobio naređenje za aktiviranje snaga koje ste pomenuli. Takođe ste bili u Briselu kada je Generalni sekretar Solana izvestio o ishodu vašeg sastanka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste vi i general Vesli Klark dobili zadatak da uradite nešto nakon što je Holbruk napravio okvirni sporazum?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ako mislite na drugi zadatak koji nam je dat, a to je da se vratimo u Beograd, 24. i 25., jeste, mi smo dobili taj zadatak. Gospodin Holbruk je postigao da se konflikt na Kosovu internacionalizuje, da dobije međunarodni status, među-

narodne razmere, ali nije još uspeo da se dogovori o detaljima i da postigne da se snage svedu na mirovne brojke. I posle Holbrukove posete Beogradu, nije baš bilo očigledno da će neprijateljstva da se prekinu. Postignut je bilateralni sporazum između jugoslovenskih vlasti i Vrhovnog komandanta za Evropu o uvođenju režima verifikacije. Tako da je Savet i dalje bio zabrinut da će situacija nastaviti da se pogoršava i odlučio je da pošalje mene i generala Klarka u Beograd da nađemo način da se nivo snaga smanji. Možda će vam biti čudno što pokušavam da izbegnem reč pregovori i pregovaranja, jer je bar jedna zemlja u okviru Saveta NATO imala ozbiljne bojazni i bila nevoljna da šalje generale da pregovaraju o nečemu što se smatralo političkim zadatkom. Oni su se dogovorili između sebe i tražili su od nas, to jest vojske, da to uradimo, ali nisu želeli da koriste reč "pregovaranje". I mislim da će se gospodin Milošević setiti da smo mu rekli da nismo došli da pregovaramo, ali da je naš zadatak da završimo svoju misiju postizanjem nekog sporazuma. Tako da smo ponovo otišli u Beograd sa zadatkom da postignemo neki sporazum koji će omogućiti NATO u da ne izvršava nalog za akciju. Želeli smo da nađemo mirno rešenje kojim bi se izbegao konflikt između NATO i bivše republike Jugoslavije, to je bio naš cilj. I s tim ciljem smo došli u Beograd.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: To nas dovodi do sastanka 24. i 25., da li je to tačno?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: To je bila svrha sastanka, i to je bio način na koji ste došli tamo. Kad ste došli tamo, šta se desilo?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Na aerodromu su nas sačekali ambasador Majls (Miles) i načelnik Kosovske diplomatske misije KDOM (Kosovo Diplomatic Observer Mission) Šon Birns (Shaun Byrnes), kao i predstavnik posmatračke misije ili tako nečega. Oni su nam dali kratku informaciju o situaciji, onda smo otišli u Beli Dvor gde nas je primio gospodin Milošević.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad kažete mi, da li je sa vama bio i američki ambasador Majls i Šon Birns?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Oni su bili sa nama kada smo otišli u "Beli Dvor". Tamo smo bili zajedno sa nekoliko saradnika, ambasador je bio tamo skoro sve vreme, bio je jedan diplomatski savetnik Vrhovnog saveznog komandanta Evrope, američki građanin, službenik NATO-a, gospodin Majk Durki (Mike Durkee).

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je neko hvatao beleške na tom sastanku?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, Majk Durki je vodio beleške, zajedno sa mojim ličnim pomoćnikom, nemačkim pukovnikom vazduhoplovstva, Gerhardom Bišofom (Gerhard Bischoff). Oni su kasnije napravili izveštaj na osnovu tih beleški koji je predat Savetu NATO.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Malo smo istrčali brže nego što sam ja hteo, hteo sam da idemo hronološki. Dakle, u subotu 24. i nedelju, 25., vi ste imali odvojene sastanke, da li je to tačno?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I ko je bio prisutan sa jugoslovenske strane?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Primio nas je gospodin Milošević, zatim general Perišić, načelnik Generalštaba, onda zamenik premijera Savezne Republike Jugoslavije, gospodin Šainović, koji nam je bio predstavljen kao čovek koji je bio odgovoran za kosovska pitanja, onda gospodin Milutinović, i mislim takođe šef kabineta gospodina Miloševića i njegov spoljno-politički savetnik. Kasnije smo se sastali sa još nekoliko generala vojske i policije i taj prvi sastanak je trajao otprilike sat i po. Cilj je bio da se napravi podloga da se objasni zbog čega smo došli i šta treba da postignemo, a posle toga usledio je sastanak na kome gospodin Milošević nije bio prisutan. On je održan u prostorijama Generalštaba gde smo se sastali sa nekoliko generala, pukovnika i drugih oficira, i gde su

sa naše strane bili takođe prisutni pripadnici Kosovske diplomatske misije.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Pre nego što pređemo na to, da li ste vi na tom sastanku koji je trajao sat i po, preneli neku poruku gospodinu Miloševiću?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Vrlo se živo sećam tačno koje smo reči upotreбили. Rekao sam: "Gospodine predsedniče, mi smo došli da vam prenesemo vrlo konkretnu, vrlo jednostavnu poruku. Poluga je povučena, sat kuca, imate 48 sati da ispunite svoje obaveze". To je bila suština poruke. Ova poruka je bila vrlo direktna, nije bila baš diplomatski formulisana i nije bila baš toplo primljena, rekao bih, ali je odredila ton sastanka.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li se razgovaralo prvih sat i po o nekim konkretnim detaljima i kako da se izbegne izvršenje naloga za aktiviranje?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, mi smo vrlo jasno dali do znanja da je ključni uslov da se smanji nivo dvojnih policijskih snaga na Kosovu, da se te snage premeste u druga područja i da se ostave samo one snage koje su tipične za mirovnu situaciju na Kosovu, i da se prekine sa neproporcionalnim korišćenjem sile protiv civilnog stanovništva. Takođe smo vrlo jasno stavili do znanja gospodinu Miloševiću, samo da bismo dobili odgovor na ove zahteve, da moramo da se sa time vratimo Savetu NATO i da nismo ovlašćeni da preuzimamo nikakve obaveze u ime NATO u vezi tog naloga za aktivaciju. To je odluka koju može da donese samo Savet.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kada ste tu poruku preneli, da li je gospodin Milošević reagovao na to?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Koliko ja znam, on je odmah odbacio pravo NATO da preti njegovoj zemlji, da preti silom. Takođe je odbio ono što je nazvao našim optužbama o tome da su vojska i policija koristile neproporcionalnu silu, preteranu silu, i rekao je da po njegovom saznanju policija i vojska deluju u potpunom

skladu sa srpskim zakonom. U više navrata je poricao da njegove snage, bilo vojne, bilo policijske, koriste tenkove i artiljeriju protiv sela i civila.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste mu u tom trenutku ispričali priču o...

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: A to je?

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Iskustvu vaše zemlje?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Ja sam pomenio jedan primer, informaciju smo dobili samo par minuta pre sletanja o jednom incidentu koji se desio, o granatiranju jednog sela na Kosovu. Gospodin Milošević se okrenuo Perišiću i pitao ga da li zna za to. Perišić je to porekao i rekao je da se tako nešto nije desilo. Međutim, i ja ovde ne krivim ni gospodina Miloševića, ni gospodina Perišića što ne znaju tako nešto što se desilo samo par sati ranije. Časni Sude, moguće je da vi ne znate, ali ja znam koliko traje da jedna informacija prođe ceo lanac komandovanja dok ne dođe u ruke šefa države ili načelnika glavnog štaba.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Posle tog razgovora, koji kažete da je trajao sat i po, da li se desilo još nešto, da li vam je rečeno da treba da se sastanete sa drugim ljudima? Pomenuli ste sastanak sa nekim generalima?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Posle ovog razgovora, gde smo im objasnili koja je svrha naše misije, on je dao direktivu svojim ljudima da pregovaraju sa nama o tome kako možemo postići sporazum, i mi smo to onda nazvali, koliko se sećam, tehničkim razgovorima koji su se održavali u prostorijama Generalštaba, i rečeno nam je da izvestimo čim postignemo neki dogovor.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I taj drugi sastanak, on je bio istog dana, zar ne?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Mi smo se odmah posle prvog sastanka odvezli do jednog drugog mesta u Beogradu gde se nalazi zgrada Generalštaba. Počeli smo razgovorima dosta

tehničke prirode, sa jednom ogromnom delegacijom sa druge strane, međutim nismo nešto bog zna šta postigli. Prvo smo se usredsredili na jednu oblast, mislim da je to bilo oko gradića Mališeva (Malisheve) na Kosovu i razgovarali smo o tome šta se može uraditi da se smanji napetost tamo i da se postigne sporazum. Mislim da nam je trebalo odprilike dva-tri sata da dođemo do manje-više realnog izvodljivog rešenja za ovo vrlo malo područje. I Klark i ja smo zajednički došli do zaključka da nema smisla nastavljati tim tempom, inače ćemo još sedeti tamo kad NATO počne da bombarduje. Ne bismo uspeli da postignemo da se izbegnu neprijateljstva.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li vas je brinuo poraz tih razgovora ili šta?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nama je dato 48 sati.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Shvatam.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: I u roku od 48 sati dato nam je u zadatak da dođemo do opipljivog rezultata koji možemo prezentirati Savetu NATO, tako da oni ne aktiviraju vojne snage. I kao što sam pomenuo Perišiću, kao što sam već rekao, Perišić mi je dao savet kako je moguće postići nešto. Perišić nam je savetovao da se ponovo obratimo gospodinu Miloševiću, što smo mi zaista uradili i dobili smo odobrenje da se ponovo sastanemo sa njim u Belom Dvoru.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste na to mislili kada ste rekli maločas da ste zapravo morali da razgovarate sa gospodinom Miloševićem?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste tako i učinili?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, gospodin Milošević je pristao da se sastane sa nama drugi put i, ako se dobro sećam, tokom ovog vrlo živog razgovora, jugoslovenskim vlastima smo dali do znanja da treba da smanje nivo svojih snaga, da ih povu-

ku, da prekinu neprijateljstva i da prekinu sa neproporcionalnom upotrebom sile. To je bio sadržaj našeg razgovora u kome smo učestvovali Klark, ja i Milošević. I posle otprilike sat i po ili dva, Milošević je rekao da želi da se konsultuje sa svojim najbližim saradnicima. Otišao je u susednu sobu sa njima i posle otprilike pola sata, vratio se i rekao da im je dao uputstva da pregovaraju sa nama u cilju postizanja sporazuma, a takođe je zadužio gospodina Milutinovića da učestvuje u tim razgovorima u Generalštabu, pa smo se zato vratili i započeli te razgovore, ili pregovore koji su počeli mislim u 11.00 i trajali do, mislim da smo u hotel stigli tek oko 5.00. Ali vratili smo se u hotel sa dokumentom koji su obe strane prihvatile na glasanju, i obe strane su bile spremne da to daju na uvid Miloševiću u 10.00 ujutru sledećeg dana.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Gospodine, ovde ću vas zaustaviti. Časni Sude, ima samo nekoliko detalja iz paragrafa 16 do 20. Upravo smo na neki način završili sa 20. pasusom, veoma smo to brzo obavili. Evo samo nekoliko detalja na koje bih vas zamolio da se vratite. Ne imenujući razne pojedince koji su učestvovali u ovim sastancima tehničkog nivoa, da li ste na bilo koji način raspravljali nekoj tačnoj mirnodopskoj cifri snaga MUP-a koja treba da se nalazi na Kosovu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Razgovarali smo o tome i ja o tome mogu da obavestim Sud. Klark i ja smo otišli u Beograd sa brojkom od 6000. Znači, to bi bio broj policajaca u mirno doba na Kosovu. Jugoslovenske vlasti su to energično negirale i one su nam rekle i dale pismenu informaciju da je broj, čini mi se, 10.014, to je dakle, otprilike 10.000. Mi smo morali priznati da mi možda imamo dobre obaveštajne podatke o vojnim snagama, ali to su sve informacije koje se dobiju iz snimaka iz vazduha i na taj način možete izračunati broj vojnika. Ista stvar se ne može učiniti sa policijom. I onda smo se nakon te razmene informacija složili da prihvatimo brojku koju je ponudila Jugoslavija, to je 10.000 policajaca, i to je značilo da oni moraju broj policajaca koji su se u tom trenutku nalazili na Kosovu smanjiti za nekih pet do šest hiljada u roku od 48 sati.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Vaše ograničene informacije koje ste imali o policijskim snagama, da li su vam vaši obaveštajni izvori rekli odakle su došle sve te snage, jesu li to sve bili lokalni ljudi ili da li ste imali informacije o tome odakle su ti policajci došli?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mislim da smo imali prilično dobre informacije odakle su oni došli i gde je normalni lokalitet njihovog mirnodopskog razmeštaja. Međutim, ono što mi nismo znali, a to sam već i rekao, je koja je jačina takve policijske jedinice, jer ponekad neki od njih svoje dužnosti obavljaju u civilnoj odeći, ponekad su i u uniformi. Prema tome, puno je teže nego kod slučaja vojnih snaga proceniti koliko ljudi broji neka policijska jedinica.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Sada govorimo o paragrafu 19, časni Sude. Rekli ste nam da je rezultat tog privatnog razgovora sa Perišićem, u kojem vam je on rekao da ako želite nešto postići sa tim, morate govoriti sa Miloševićem, pa ste nakon toga to i učinili, i onda je dakle došlo do tog sastanka od dva sata. A sad me zanima da li ste vi na tom sastanku razgovarali o smanjenju broja vojnika i policajaca. Ako ste to već spomenuli, izvinjavam se, treba nam samo nešto više detalja. Jeste li vi to zapravo izričito rekli gospodinu Miloševiću?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, koliko se ja najbolje mogu setiti, mi smo sasvim jasno rekli gospodinu Miloševiću da je naš cilj da se broj policajaca vrati na normalni mirnodopski broj policajaca na Kosovu. I da se sve vojne snage moraju povući sa terena i vratiti u kasarne.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je tokom tog razgovora pomenuta OVK, odnosno UČK?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, naravno. OVK je više puta spominjan. Kada je gospodin Milošević rekao da oni preduzimaju akcije i da se oni služe silom protiv srpskih građana i policije, mislim da je on rekao da je njegova dužnost da se pobrine da se zemlja brani od tih ljudi i da građani mogu živeti slobodni a ne u strahu.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste vi nešto odgovorili?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa to nas ponovo dovodi do onoga o čemu smo već razgovarali. Ja mislim da smo mi obojica rekli, a to se vidi iz izjave koju smo kasnije dogovorili, da svaka zemlja ima naravno pravo da se brani pred bilo kakvom pretnjom od terorizma. Međutim, mora se poštovati proporcionalnost odbrambenih mera. A prema našim informacijama, to u ovom slučaju nije bilo tako.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ispravite me ako grešim. Nakon tog sastanka on se posavetovao sa svojim savetnicima, vratio se i rekao: "Dobro u redu, ostanite i pregovarajte", i onda ste vi nešto između 11.00 i 5.00 ujutro uspeli da uradite, i onda ste sledećeg jutra, negde oko 10.00 ujutru trebali da se sastanete sa Miloševićem?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. U nedelju ujutru, u 10.00 u "Belom Dvoru".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Dobro, recite nam onda šta se dalje dogodilo?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mi smo naše rezultate predstavili gospodinu Miloševiću i mislim da je on to pročitao i da je on o tome diskutovao sa svojim savetnicima, pogotovo sa Milutinovićem. Sastanak je opet trajao tri sata. Bilo je nekih detalja koji se gospodinu Miloševiću nisu sviđali, a postojao je i jedan problem na našoj strani. Mi smo bili veoma precizni kada je reč o broju policijskih snaga. Međutim, to je jednoj zemlji u NATO paktu ipak predstavljalo neke poteškoće. Zato smo dogovorili da dođe do nekih izmena u tom dokumentu i taj smo sporazum nazvali izjavom. Mislim da vi taj dokument imate.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Tabulator 3 dokaznog predmeta 94, izvinjavam se ako sam to pogrešno rekao. Mislim da je naslov "Zapisnik sa sastanka u Beogradu 25. oktobra 1998. godine", i nosi ERN broj 00766673.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, to je dokument koji smo sporazumno napisali i potpisali.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Na ovom dokumentu nalaze se neki potpisi. Recite nam neke detalje, tekstom dokumenta ćemo se pozabaviti kasnije. Kako su ti potpisi stavljeni na taj dokument?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa bilo je očito da će taj dokument morati da potpišu oni koji su učestvovali u pregovorima, a to su bili gospodin Šainović, on je to potpisao kao osoba odgovorna za sve što se dešava na Kosovu, a potpisao ga je i general Đorđević, on je u to vreme bio na čelu Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije. Zatim smo general Klark i ja potpisali u ime vojnih vlasti, i nakon toga smo razgovarali o tome da li gospodin Milošević treba da potpiše taj dokument ili ne. I Klark i ja smo insistirali da i on treba da potpiše taj dokument.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Zašto?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa isto pitanje je i postavio gospodin Milošević i on na početku nije bio sklon tome da potpisuje. Međutim, mi smo rekli: "Gospodine predsedniče, mi smatramo važno da vi potpišete taj sporazum, jer bez vašeg odobrenja ovaj dokument neće u vašoj zemlji biti u celini ispoštovan. Iz tog razloga vas molimo da taj dokument potpišete". I nakon jedne prilično dugotrajne diskusije, gospodin Milošević je, ako to mogu tako reći, nevoljno pristao da potpiše taj dokument. I to je ovaj potpis koji na dokumentu vidite, a da ispod potpisa ne stoji odštampano ime.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li znate u kojem je to pismu? Da li je to ono što izgleda kao "C", pa tačka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, mislim da je "C" sa tačkom predstavlja ćirilično slovo "S".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: A ćirilica, razumem. Znači, vi kažete da je to ovo ovde sa desne strane ova dva potpisa. Jeste li vi to videli kada je on to potpisao?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, ja sam gledao gospodina Miloševića dok je stavljao taj potpis.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ovaj dokument Sud ima već kao dokazni predmet i ja ne želim trošiti vreme da ponovo prolazimo kroz taj dokument, ali recite mi, molim vas, gospodine, vrlo kratko, šta je efekat tog dokumenta? Što je bila vaša namera da taj dokument predstavlja?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Na prvoj strani koja je potpisana nalazi se beleška o onome što se dogodilo. A zatim je tome pridodana izjava kao integralni deo. U toj izjavi napisano je o čemu smo mi pregovarali i koje su obaveze jugoslovenske vlasti preuzele na sebe kada je reč o smanjenju broj snaga na mirnodopski broj. Isto tako, ovde se navodi da će Vojska Jugoslavije ostaviti, meni se čini, tri tima veličine čete na terenu kako bi se štitile linije komunikacije koje se konkretno spominju u tom dokumentu. Isto tako tu se navodi u kojem trenutku će se snage moći ponovo razmestiti. Takođe se navode obaveze koje su na sebe preuzele jugoslovenske vlasti da obaveste prvo KDOM, a nakon razmeštanja da se informiše i Posmatračka misija OEBS-a (OSCE Kosovo Verification Mission), kako bi oni mogli da izvrše pregled ponovo razmeštenih snaga. I još je postojala jedna odvojena izjava, imamo odvojen sporazum o ponašanju policije.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da, to je tabulator 4 ovog dokaznog predmeta. Molim da se to pokaže svedoku. Naslov ovog dokumenta je "Razumevanje između KDOM-a i Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije", broj koji nosi je 00766672 i on nosi datum 25. oktobar 1998. Da li je to taj dokument koji ste vi spomenuli?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, to je upravo taj dokument. U njemu se navodi šta sve policija sme i mora učiniti. Navodi se da će uz linije komunikacija biti postavljeno 27 posmatračkih tačaka, navodi se koje su to linije komunikacija i isto tako navodi se koji broj tačaka će biti na tim linijama komunikacija. Dalje se u dokumentu navode obaveze koje su policijske snage preuzele, i taj

dokument potpisali su gospodin Đorđević i Šon Berns koji je u to vreme bio šef KDOM-a.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da bi to Sudu bilo sasvim jasno, recite da li je taj dokument potpisan u isto vreme ili je taj dokument već postojao takav?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Taj dokument je već postojao u ovom obliku kada smo mi došli gospodinu Miloševiću i objasnili mu naš rad. Moram možda dodati za potrebe Suda da je ovo verovatno bio komad papira za čije je pregovore trebalo najviše vremena. Mi smo naime bili suočeni sa stavom policijskih pregovarača koji su želeli zapravo manje-više uspostaviti potpunu i stalnu kontrolu nad svakim, rekao bih, puteljkom na Kosovu.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad kažete da je sastanak trajao od 23.00 do 5.00, da li je taj dokument rezultat tog sastanka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Trebalo nam je dosta vremena da oni pristanu na te brojeve.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I taj je dokumenat znači bio na raspolaganju gospodinu Miloševiću i on ga je mogao pročitati u vreme kada je potpisao ovaj prethodni dokumenat 94, tabulator 3?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Rekli ste nam da je on na početku nije bio voljan da potpiše dokument, ali da ga je na kraju ipak potpisao. Da li je došlo do promene stava nakon potpisivanja dokumenta?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja mislim da se na neki način nakon potpisivanja dokumenta napeta atmosfera koja je ranije vladala opustila. Gospodin Milošević nam je u tom času ponudio, ako se ne varam, i čašu šljivovice, i onda smo razgovarali u malo opuštenijoj atmosferi o tome što će doneti budućnost. Ja mislim da smo svi mi u tom trenutku imali nadu da će to dovesti do smanjivanja neprijateljstava i da se nećemo naći u situaciji da moramo izvršiti pretnju sa kojom su nas poslali u Beograd.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li se vi sećate da li je tokom tih razgovora bilo rečeno nešto što se sećate, a što mislite da je u interesu za ovaj Sud?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, sećam se te izjave. Znam da ta izjava ima izvesno značenje, ja sam to još jedanput proverio sa generalom Klarkom, koji je takođe tamo bio prisutan, da budem siguran i, dakle, koliko ja mogu najbolje da se setim, gospodin Milošević je izjavio da će on pokušati da pronađe rešenje za kosovski problem u proleće 1999. godine. Ja moram dodati, časni Sude, da smo razgovarali takođe o odnosu broja srpskog i nesrpskog stanovništva, a osobito kosovskih Albanaca. Mi smo otkrili da gospodin Milošević i mi baratamo različitim brojkama. On je uvek govorio o odnosu i na osnovu onoga što je on rekao na Kosovu je trebalo da bude nekih 900.000 Albanaca i nekih 600.000 drugih nacionalnosti. Naše brojke za kosovske Albance bile su bitno veće. U tom kontekstu, on je čini mi se rekao još nešto. On je rekao još nešto, a mislim da je to rekao i Šainović, a to je da je jedan od preduslova za rešenje kosovskog pitanja postizanje ravnoteže dveju nacionalnih grupa. Šainović je čini mi se izrazio svoju zabrinutost da je stopa rađanja kosovskih Albanaca daleko viša od stope rađanja Srba i da se mora pronaći rešenje koje ne bi za nekoliko godina dovelo ponovno do istog problema. I u tom kontekstu spomenuto je to rešenje kosovskog pitanja u proleće 1999. godine. Mi smo ga pitali, šta bi tačno mislili kad kažete rešenje? I odgovor je bio: "Učinićemo isto što smo učinili u Drenici (Drenice) 1945. i 1946. godine".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Jeste li vi znali što to znači?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, nismo znali, pa smo pitali. I odgovor koji smo dobili bilo je teško prihvatiti: "Sakupili smo ih na jednom mestu i streljali".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ko je bio na tom sastanku?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Milutinović, zatim onaj savetnik koji ima crnu bradu, gospodin Milošević verovatno zna koje to, možda Bugarčić ili tako neko, zatim bio je tu general policije,

bio je Perišić, a sa naše strane Klark, ja i mislim da je bio i Majk Durki.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Tokom tog sastanka 25. jeste li vi stekli neki utisak o tome da li optuženi zna šta radi sprska policija?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja mislim da je opšte gledajući on verovatno bio svestan toga. Ja ne znam da li je on imao sve detalje. Ja ne znam tačno koliko su detalja oni njemu javljali, to ne znam, međutim, ja sam napustio Beograd sa utiskom da je gospodin Milošević bio čovek koji kontroliše situaciju. E sad, da li je on znao sve detalje, da li je on autorizovao i odobrio svaki detalj, na to ne mogu odgovoriti.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ako govorimo konkretno o dokaznom predmetu 94, tabulator 4, a to je ovaj sporazum, memorandum o razumevanju, u kojem se prerađuju detalji sporazuma između KDOM-a i MUP-a, da li je tokom vašeg razgovora optuženi po svemu sudeći znao detalje tog dokumenta?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, ja sam sasvim uveren da je gospodin Milošević dobio veoma detaljan brifing o sadržaju tog dokumenta. Jedan od razloga zbog kojeg sam došao do zaključka je i to što je gospodin Milošević u više navrata rekao da ga brine i da želi da se u potpunosti poštuje suverenitet Srbije. I ono što smo mi onda dogovorili, a što stoji u ovom dokumentu, znači da će jedna strana vlast, međunarodna zajednica, na početku američki KDOM kojeg će kasnije zameniti Kosovska verifikaciona misija, kontrolisati srpske policijske snage, a prema drugom sporazumu i srpske vojne snage. A to je za nekoga koga toliko brine nacionalni suverenitet očito neka vrsta kršenja nacionalnog suvereniteta. Prema tome, zaključujem da je on znao te detalje i da se on složio sa tim detaljima kao jedinim izlazom u tom trenutku.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Već ste nam rekli da vam je gospodin Šainović bio predstavljen da ga je optuženi Milošević predstavio u jednom tačno određenom svojstvu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, mogu samo ponoviti da je on bio predstavljen kao zamenik predsednika Vlade i čovek zadužen za Kosovo.

TUŽILAC RAJNEFELD: Shvatam.

SUDIJA KVON: Izvinjavam se što vas prekidam, kada ste od Miloševića čuli da je on rekao: "Mi smo ih sve okupili i postreljali", kako ste vi odgovorili na tu rečenicu? Jeste li pokušali nešto razjasniti ili...

SVEDOK NAUMAN: Ne, ja mislim da smo mi obojica bili jednostavno zaprepašćeni time. Mi to jednostavno nismo mogli verovati.

SUDIJA KVON: Hvala.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Sad idemo na paragraf 27. Generale, rekli ste nam koja je bila svrha sastanka. Prošli smo sa vama kroz ove dokazne predmete 94, 3 i 4 i dakle, kao rezultat toga, vi ste shvatili da neće biti potrebno sprovesti u delo naređenje za aktivaciju?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, mi smo gospodinu Miloševiću jasno rekli da mi nemamo bilo kakvo ovlašćenje da mu tada damo, niti bilo kakvo obećanje. Međutim, isto tako rekli smo mu da ćemo u našem vojnom svojstvu Savetu NATO-a preporučiti da ne sprovede u život naređenje za aktiviranje ukoliko se ovaj sporazum u potpunosti ispoštuje.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I vi ste se istog dana u nedelju vratili u Brisel?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, vratili smo se u Brisel, otišli smo sa aerodroma u rezidenciju gospodina Solane, tamo smo se sastali sa gospodinom Solanom, sa zamenikom Generalnog sekretara, gospodinom Balanzinom (Sergio Silvio Balanzino), i sa šefom kabineta, gospodinom Domekom (Jorge Domecq). Mi

smo ih usmeno izvestili i takođe rekli da ćemo podneti celovit pismeni izveštaj tokom noći koji se onda može distribuirati Savetu NATO. Pre ponoći u nedelju napisan je izveštaj, cirkuliran, i sledećeg dana Generalni sekretar sazvaio je sastanak Saveta NATO-a. Mi smo tamo još usmeno pojasnili naš izveštaj, takođe naše smo utiske preneli Savetu i na kraju tog sastanka Saveta u ponedeljak 22. Savet je zaključio da, ukoliko se u potpunosti sprovede u delo dogovoreno povlačenje i ukoliko dobijemo odgovarajuću potvrdu ljudi na terenu za to od KDOM-a, da onda naređenje za aktiviranje neće biti sprovedeno u život.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Znači, pod uslovom da se taj sporazum ispoštuje neće se provesti u delo nalog za aktivaciju?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, mi smo to ostavili po strani, na neki način zamrznuli kao instrument koji se može iskoristiti ukoliko dođe do nekih kršenja. Međutim, tog konkretnog dana savet NATO-a je bio veoma zadovoljan da vidi da postoji šansa, da postoji prilika da se izbegnu neprijateljstva.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Koliko vi znate, da li je kao rezultat toga proveravano da li se taj sporazum poštuje ili ne?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, prema mom najboljem znanju, ja moram reći da su jugoslovenske vlasti poštovale sporazum. Oni su povukli te snage u skladu sa tom izjavom. Nije to baš nešto dugo potrajalo, ali se jeste dogodilo.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Znači, na početku su oni sporazum poštovali?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, poštovali su. Ja mislim da se u stvari zaista treba odati poštovanje onome što su Jugosloveni tada učinili. Nije lako vratiti 6.000 policajaca u roku od 24 sata, međutim, njima je to ipak pošlo za rukom. I ja mislim da smo mi svi krajem oktobra bili veoma optimistični. Mi smo smatrali da smo uspeli postići miroljubivo rešenje.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Znači kao rezultat vašeg sporazuma koji je potpisao gospodin Milošević, te su se stvari zaista i dogodile?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Te su se stvari zaista i dogodile, jer mislim da to jasno potvrđuje ono što sam jasno pre rekao. A to je da ono što gospodin Milošević naloži da se učini, to se zaista i učini, to je bio slučaj i ovde.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je takva situacija potrajala?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: To nije trajalo baš jako dugo, već u novembru smo počeli da dobijamo izveštaje o kršenjima. Međutim, moram reći, zaista da budem sasvim fer, da prema najboljim informacijama koje sam ja imao na raspolaganju, izveštaj na terenu od KDOM-a, a kasnije od Kosovske verifikacione misije, da su mnoge incidente izazvali pripadnici UČK (Ushtria Clirimtare e Kosoves). Oni su očito pokušali da iskoriste vakuum stvoren povlačenjem srpskih snaga sigurnosti tako što su se ušunjali da zauzmu kontrolu nad izvesnim područjima. Isto tako, ja mislim da su oni preduzimali provokacije i oni su se sigurno koristili nasiljem kad su to radili. Problem se sastoji u tome da je u mnogim slučajevima, kao što sam to kasnije video, pogotovo tokom novembra i decembra, da su dakle u mnogim slučajevima, da su srpske snage ponovo reagovala disproportionalno. Prema tome, ako to mogu tako reći, ponovo se radilo na isti način, to je bila stara navika, da se na neki incident gde je na primer neko ubio ili pokušao da ubije jednog policajca, reaguje na način da se ponovo koristi teško naoružanje protiv sela i da se koristi disproportionalno velika sila protiv civila.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste u decembru 1998. godine zbog tih izveštaja postali ponovo zabrinuti?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, ja sam manje-više gotovo stalno morao obavestavati Savet NATO-a i mi smo tu imali dve brige. Prvo, da se ceo dogovoreni režim ponovo raspada i da se ponovo vraćamo u situaciju neprijateljstava. I drugo, da mi zaista nemamo instrument kojim bi se OVK stavio pod kontrolu,

odnosno kojim bi se moglo na bilo koji način uticati na njih. Mi jednostavno nismo imali instrument kojim bi mogli njih prisiliti na poštovanje. Jer moram reći, to nije bilo dopušteno meni kao zvaničniku NATO-a, nije bilo dozvoljeno da razgovaramo sa bilo kojim pripadnikom ili predstavnikom UČK, jer je NATO na početku te ljude nazvao teroristima. I gvozdeno pravilo je bilo da NATO nikada ne pregovara sa teroristima. To je nešto što nije nevažno, ako pogledate sastav NATO pakta jer u nekim zemljama NATO pakta postoje terorističke organizacije i zbog tih razloga su te vlade insistirale da mi ne razgovaramo direktno sa teroristima. Gledajući sada unazad, mislim da se možda radilo o grešci.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ali vi ste se držali te direktive i nikada niste razgovarali ni sa kakvim...

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nikada nisam razgovarao ni sa kim iz OKV i mogu da vas uverim da nikada nisam ni sreo nikog od njih.

SUDIJA ROBINSON: Zašto mislite unazad gledajući da je bila greška?

SVEDOK NAUMAN: Pa ako ste u takvom sukobu, pretpostavljam da bi trebalo da razgovarate sa obe strane, da nađete najbolje rešenje. Možda smo mogli da smanjimo svoje sopstvene teškoće u tom pogledu. Da li bi to zaista dovelo do mirnog rešenja, ne mogu reći. Ali živim sada u uverenju da treba učiniti svaki mogući napor da se situacija ublaži i reši pre nego što se aktivira vojna snaga.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Rekli ste nam malo ranije da je tokom jednog sastanka, gde su bili prisutni Milošević i Šainović, bilo reči, mislim da se radilo o sastanku od 25. oktobra, o kosovskim Albancima, o problemu kosovskih Albanaca i bilo je reči o tome da taj problem može da se ponovi. I onda ste pomenuli onaj komentar. Da li ste imali prilike da razmišljate o tome šta se

desilo decembra 1998. godine, posle decembra 1998. godine u tom svetlu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Naravno. Posle decembra došlo je do pogoršanja situacije, pogoršanja neprijateljstava. Pojavile su se izbeglice u velikim brojevima i videli smo da obe strane pokušavaju da ljude suprotne nacionalnosti isteraju iz njihovih krajeva. To je sigurno, to sigurno važi za srpsku stranu, a to takođe važe u nekoj meri za albansku stranu koja je pokušala da Srbe istera iz onih džepova gde su oni bili u većini, a obe strane prema informaciji koju imamo od Misije OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) su zaista skinule rukavice i koristile brutalnu silu.

TUŽILAC RAJNEFELD: To nas dovodi do sastanka od 19. januara, samo da pitam pre toga, časni Sude, nisam sa vama još govorio o tome, da li ćemo napraviti pauzu u uobičajeno vreme?

SUDIJA MEJ: Ne, radićemo duže četvrt sata.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Hvala. To mi daje jednu ideju. Poćuću pasus 30 na sedmoj strani. Rekli ste nam da su bila tri sastanka. Kada je bio treći sastanak?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Treći sastanak je bio 19. januara 1999. godine u Beogradu.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: To je bilo posle Račka, jeste li tako rekli?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, posle Račka, zapravo Račak je bio povod za naše slanje u Beograd.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Zašto ste vi otišli tamo?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Poslao nas je savet da kažemo gospodinu Miloševiću da se Račak i takve stvari u principu nešto što se ne može tolerisati. Moram da ponovim da smo general Klark i ja sve učinili da ubedimo Savet NATO da nas ne šalje tamo, jer mi nismo smatrali da je to vojna misija i mislili smo da smo

pogrešni ljudi za to. Jer za razliku od oktobarskog sastanka, nije bilo ničega što bi nam dalo, da tako kažem, oružje u ruke da ubedimo gospodina Miloševića. Onda smo imali onaj nalog za aktivaciju, taj argument je u međuvremenu oslabio, tako da nismo baš bili sretni što smo tamo poslati, ali smo išli po naređenju. A vojnici, kao što znate, moraju slušati naređenja.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Šta ste tom prilikom učinili?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Otišli smo da kažemo gospodinu Miloševiću, vrlo glasno i jasno da je Račak i eventualno ponavljanje Račka nešto neprihvatljivo i da bi moglo da dovede do vojne akcije. Takođe smo zamolili gospodina Miloševića da razmotri i mogućnost da odobri da gospođa Arbur koja je u to vreme bila sa timom Međunarodnog suda u Skoplju, u Makedoniji, da uđe u Kosovo i poseti Račak, da dođe na uviđaj takoreći. Takođe smo razgovarali sa gospodinom Miloševićem o tome da je ambasador Voker proglašen za *persona non grata* i zamolili smo ga da razmotri mogućnost da mu dozvoli da ostane u Jugoslaviji. I takođe smo bili tamo i radi toga da pozovemo gospodina Miloševića da se vrati na uslove sporazuma koji smo postigli 25. oktobra 1998. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad kažete da se vrati na uslove sporazuma, da li ste smatrali da se već tada sporazum više nije poštovao?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, nije se poštovao. Nije bilo poštovanja sporazuma u pogledu nivoa policijskih snaga. Bilo je više policijskih snaga na Kosovu u to vreme nego što smo se bili dogovorili. I naravno, a što je možda najvažnije, vojnih snaga je bilo očigledno daleko više nego što je trebalo. I upotreba sile je takođe opet bila neproporcionalna, što je bio jedan od razloga za naše pregovore u oktobru.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Gde se održao ovaj sastanak? Recite nam po fazama šta se desilo. Gde je održan sastanak i ko je prisustvovao?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Sastanak se održao u Belom dvoru u Beogradu. Prisutni su bili gospodin Šainović, mislim da je tamo bio i ministar spoljnih poslova.

SUDIJA MEJ: I datum, molim vas.

SVEDOK NAUMAN: Datum je bio 19. januar 1999. godine.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Rekli ste nam da je jedna od tema bio Račak. Da li ste razgovarali sa optuženim o Račku i šta je on rekao?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Razgovarali smo o Račku. Na putu do Belog dvora, zaustavili smo se da razgovaramo sa ambasadorom Vokerom. Dobili smo izveštaj o situaciji, on nam je ispričao šta je video na listu mesta i izneo nam svoja zapažanja. Mi smo o tim zapažanjima razgovarali sa gospodinom Miloševićem, tačnije preneli smo mu zapažanja gospodina Vokera, završavajući zaključkom da na osnovu svega što smo čuli, imamo puno osnova da verujemo da ovi ljudi nisu ubijeni u borbi, kao što je tvrdila jugoslovenska strana, već da su bili streljani posle određenog incidenta. Svi su bili civili, jedan od njih je bio četrnaestogodišnji dečak.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste izneli tu tvrdnju, tačnije optužbu, gospodinu Miloševiću?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, jesmo i on je to glatko odbio, zapravo se i naljutio kada smo mi to pomenuli, i rekao nam je, jasno nam je rekao da srpska policija i vojska nikada ne bi učinile tako nešto. Optužio nas je da smo maltene upali u zamku Vokerovih optužbi, što je imalo za posledicu da je on proglašen za *persona non grata* i da smo se mi stavili na jednu stranu, na istu stranu kao i gospodin Voker i da smo dali nedozvoljive izjave.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste vi, generale, kao vojni komandant, imali neka zapažanja povodom onoga što ste čuli o povredama tih ljudi?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Voker nam je pokazao neke fotografije nekih ubijenih ljudi i ja sam rekao gospodinu Miloševiću da ne mogu da zamislim kako neko može da zamisli da se ovo desilo u pešadijskoj akciji, kada se jasno na snimcima vidi da većina od ovih žrtava ima metak u potiljku. Pucati nekom u potiljak pre svega znači da je osoba vama okrenuta leđima. To se obično ne dešava kada se dve strane bore između sebe. Tako se čovek ponaša kada ga zarobe, ili se može desiti ukoliko se radi o kršenju običaja ratovanja, zakona ratovanja. I drugo, ukoliko je neko učesnik u borbi, većina rana koje zadobije biće u gornjem delu tela i ili u glavu, ali ne u potiljak, ne u vrat. Mogu reći časnom Sudu da sam vrlo često učestvovao u vojnim vežbama i sam sam vežbao gađanje i pucao na razne mete, i ne mogu da se setim ni jednog slučaja kada smo na nekoj vežbi došli u situaciju da bi neko mogao uopšte nekom pucati u vrat.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Rekli ste nam da se gospodin Milošević naljutio. Kako ste došli do tog zaključka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa pre svega povisio je ton i ljudi koji su bili u predsoblju, razgledajući slike, lepe slike koje vise u "Belom dvoru" u Beogradu, postali su svesni da se nešto dešava i spremili su se da krenu misleći da će uskoro biti izbačeni.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Zatim je razgovor krenuo na sudiju Arbur (Louise Arbour)?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, to je bila sledeća tema. Mi smo pokušali da ubedimo gospodina Miloševića da treba da dozvoli gospođi Arbur da uđe u zemlju i da poseti mesto događaja. I kao što sam rekao u svojoj pismenoj izjavi, svi modaliteti koje smo mi predložili su bili glatko odbačeni. Naravno, mi smo telefonirali gospođi Arbur u Skoplju, to je učinio general Klark preko svog mobilnog telefona. Gospođa Arbur nije bila spremna ni na šta što ne bi u najmanju ruku bio neograničen pristup mestu događaja. I mislim da je pravilno učinila kao istražitelj, inače uz neka ograničenja nikako se ne može doći do jasnih zaključaka šta se desilo.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Shvatio sam da je bilo nekih pregovora koji su došli u pat poziciju, ali koji je bio konačni ishod? Da li je jednom finskom timu na kraju krajeva bilo dozvoljeno da dođe na uviđaj?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, tako je. Jedan finski tim je došao, mislim da ste pročitali izjavu gospođe Rante (Helena Ranta), to je ime finske doktorke, ona je dala javnu izjavu 17. marta 1999. godine, posle obavljenih obdukcija, i rekla je da je došlo do jasnog zaključka da ti ljudi nisu ubijeni tokom borbi i da za to postoje opširni dokazi, tako da još ima osnova za verovanje da Račak nije bilo mesto borbe, već mesto zločina.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: U vreme kada su se odvijali ovi razgovori, da li znate da li su obdukcije već počele?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Koliko ja znam, ali moram razjasniti da imam samo javne izvore koji su dostupni svima, nemam nikakve posebne izvore informacija, a jugoslovenske vlasti su već počele da vrše obdukcije pre nego što je ovaj međunarodni tim forenzičara stigao.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Treba da razjasnim, generale Nauman, da ja vas ovo pitam ne zbog toga da utvrdimo istinu, nego da vidimo kakvu ste vi informaciju u tom trenutku imali, kako ste prezentirali optuženom i kakva je bila njegova reakcija?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mi smo pomenuli da smo čuli o ovome i da je ovo nešto što značajno otežava međunarodnom nezavisnom timu istražitelja da dođe do bilo kakvih zaključaka.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste to vi rekli optuženom ili Klark?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ili ja ili Klark.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kakva je bila njegova reakcija?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nije prihvatio ništa od toga. Koliko se sećam, to nas je vratilo na pitanje suvereniteta zemlje.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Takođe ste rekli da se razgovaralo o proglašenju ambasadora Vokera za *persona non grata*. Da li je to tačno? I to zbog toga što je on rekao o Račku?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Naš je utisak bio da je ta odluka doneta posle javnih izjava ambasadora Vokera o njegovim utiscima o događajima u Račku, i ja sam pokušao da dam do znanja gospodinu Miloševiću da zemlja kao što je Jugoslavija ne treba da isteruje nekoga ko je šef misije OEBS-a, a da se pre toga ne konsultuje sa načelnikom ili predsedavajućim OEBS-a, u to vreme je to bio gospodin Volebek (Knut Volleback), tada ministar spoljnih poslova Norveške (Norway). Takođe smo rekli da bi bilo lepo kada bi gospodin Milošević primio gospodina Volebeka, ministra Volebeka koji je trebalo upravo da otputuje kao predstavnik OEBS u Beograd. Predsednik Milošević je izjavio da nije spreman da preispituje svoj stav prema gospodinu Vokeru, pošto je on dao netačne i uvredljive izjave.

SUDIJA KVON: Izvinite, gospodine Rajnefeld, hteo bih da nešto pokrenem pre nego što nestane sa transkripta. Generale, rekli ste da se u Račku nije radilo o borbi. Da li ste znali da je u selu Račak bila jedna jednica OVK i da su neki pripadnici OVK ubijeni tokom tog incidenta?

SVEDOK NAUMAN: Koliko ja znam, ukupan broj ubijenih bio je 45. Neki od njih su bili očigledno pripadnici OVK, tačnije sedmero. Međutim, ljudi koji su nađeni u toj jaruzi, očigledno nisu bili pripadnici OVK, oni su bili nenaoružani civili. Ako se vrši obdukcija ljudi poginulih u borbi, naći ćete tragove baruta na rukama, ukoliko su oni imali oružje u rukama, a gospođa Ranta, finski forenzičar, rekla je da ni na jednoj od žrtava nije nađeno tako nešto.

SUDIJA KVON: Kada ste vi saznali za tu činjenicu da je bilo pripadnika OVK među ubijenima?

SVEDOK NAUMAN: Kada smo razgovarali sa gospodinom Vokerom o ovome, pitali smo da li je došlo do neke čarke ili borbe

između OVK i jugoslovenske vojske, i on nam je odgovorio da je zaista bio neki incident u tom području, da je bilo razmene vatre. Međutim, kasnije su jugoslovenske bezbednosne snage ušle u selo i kao što je urađeno mnogo puta pre toga, primenile neproporcionalnu silu.

SUDIJA KVON: Gospodine, hvala.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ovaj razgovor sa gospodinom Vokerom, to je bilo posle vašeg dolaska 19. januara ili ranije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne. To je bilo 19. januara. Otišli smo do ambasade i tamo dobili tu informaciju.

TUŽILAC RAJNEFELD: Ja ću sada započeti sa paragrafom 35. Da li ste hteli da nastavim?

SUDIJA MEJ: Sada idemo na pauzu od sat i po. Moram da podsetim generala da dok traje vaše svedočenje ne treba ni sa kim da razgovarate o njemu dok se ono ne završi sasvim, a to uključuje i pripadnike tima Tužilaštva. Molim da se vratite u 14.25.

(pauza)

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Generale, neposredno pre pauze za ručak vi ste nam opisivali razgovor koji ste sa optuženim imali 19. januara 1999. godine. Spomenuli ste četiri stvari, to se odnosilo na nepoštovanje sporazuma od 25. oktobra. Da li nam možete sada reći o kojim se to konkretno pitanjima raspravljalo 19. januara sa tim u vezi?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mi smo razgovarali o prekomernom broju policajaca koji su očito bili dovedeni natrag na područje Kosova. Razgovarali smo o nepoštovanju sporazuma u vidu disproporcionalnog korišćenja sile od strane policije i vojske. Takođe smo razgovarali o činjenici da se jedinice Vojske ne nalaze u kasarnama kao što je to bilo u ovoj izjavi I, naravno, da bismo potkrepili naše tvrdnje da je došlo do kršenja, mi smo dali

jedan spisak od čini mi se deset incidenata u kojima su po našem mišljenju srpske snage bezbednosti zaista bez sumnje prekršile taj sporazum.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Možete li objasniti na koji je način optuženi reagovao na to kad ste mu vi rekli da je došlo do nepoštovanja i kad ste mu dali detalje o nepoštovanju?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Naši navodi, odnosno naše optužbe nisu bile prihvaćene. Mi nikada nismo dobili nikakav odgovor na taj spisak koji smo predali, i našu izjavu gospodin Milošević je odbacio.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Pogotovo kad je reč o disproportionalnoj upotrebi sile.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da. Pogotovu kad je reč o tome.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je nešto rečeno o povećanju broja vojnika i pokreta trupa?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ništa nismo čuli o tome od gospodina Miloševića. Mi smo rekli da smo videli pojačane pokrete trupa van Kosova i rečeno je da su to zimski manevri ili tako nešto.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Možete li nam opisati, ako znate šta je on mislio kad je rekao "zimski manevri"?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa ja mislim da je to ono što svi razumeju pod time. Sve vojne snage s vremena na vreme prolaze kroz obuku i kad je spomenuta ta fraza "zimski manevri", zimske vežbe, znali smo da su to u stvari snage koje se nalaze van kasarni i koji izvode rutinske zimske vežbe. Međutim, nezgodna konotacija bila je to da se te vežbe održavaju tako blizu Kosova i ako to kombinujete sa snagama koje su već bile razmeštene na Kosovu, da je onda vreme za reakciju za razmeštanje značajnih snaga na Kosovu kraće nego da su te snage u kasarnama.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I kako je gospodin Milošević odgovorio na to?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa na uobičajeni način, rekao je: "Pa, razmotrićemo to".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: I jeste li vi kasnije dobili bilo kakav odgovor od optuženog u vezi te liste?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, nismo nikada dobili nikakav odgovor. Pretpostavljam verovatno i zbog daljeg razvoja situacije jer, kao što znate, nedugo nakon toga započeo je proces u Rambujeu, tako da su te incidente pretekli politički događaji.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Koliko dugo je trajao taj sastanak?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nekih sedam sati.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ko je bio prisutan sa jugoslovenske strane?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Kao što sam već rekao, gospodin Milošević, gospodin Milutinović, gospodin Šainović, ministar spoljnih poslova Jovanović i gospodin čije mi ime uvek pričinjava poteškoće kad ga moram izgovoriti, mislim da je to Bugarčić.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ranije ste nam nastojali objasniti da ste i vi i general Klark relativno nevoljno preuzeli taj zadatak. Međutim, da ste dobili naređenje da to uradite pa ste to i uradili. Da li ste u okviru tog zadatka koji je bio proveren preneli i neko upozorenje?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mi smo izjavili da NATO neće stajati po strani i posmatrati stalno eskalaciju nasilja i da gospodinu Miloševiću mora biti sasvim jasno da će NATO biti spreman da deluje.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Nakon tog sastanka pretpostavljam da ste vi pripremili izveštaj i vratili se u sedište NATO pakta i podneli izveštaj o tom sastanku?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: U jednom trenutku imali ste beleške pisane rukom i te su beleške prepisan u vašu pismenu izjavu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, najveći deo. Kao što možete videti iz mojih rukom pisanih beleški, postoje neki elementi procene u tome, u tim beleškama. Tako da to što je procena nismo bili uključili u naš pismeni izveštaj savetu. Mi smo u taj izveštaj uključili samo činjenice, ono što se dogodilo, koliko daleko smo napredovali, a naše procene smo Savetu delimično preneli usmeno.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li možete reći kakav je bio vaš utisak o gospodinu Miloševiću tokom tih sastanaka?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Tokom tog sastanka imao sam utisak da gospodin Milošević, ne znam kako da se izrazim, više nije podložan našim argumentima. Činilo se da je on pošao izvesnim zacrtanim pravcem i više nije prihvatao naš glavni argument koji smo upotreбили u oktobru, a to je da Jugoslavija treba biti deo Evrope, poštovani deo Evrope, a ne zemlja koja se svojim vlastitim ponašanjem izopštila iz zajednice evropskih nacija. Taj argument više nije funkcionisao na ovom sastanku. Možda, a to je takođe utisak koji sam stekao u tom trenutku, možda je gospodin Milošević bio razočaran time što mi sa naše strane nismo bili u mogućnosti, da se tako izrazim, da obuzdamo OVK. On se sigurno nadao da će zauzvrat za ono što je učinio kad je ispoštovao sporazum od 25. oktobra, da će se zauzvrat OVK uzdržati od daljih akcija. Međutim, možda su njegova očekivanja u tom smislu bila veća nego što bi se razumno moglo očekivati, jer tu se radi o jednom procesu koji započeo mnogo pre godine 1998. On po svemu sudeći više nije video šansu da se na neki način situacija sa OVK smiri i da se dođe do nekog pomirenja na miroljubivi način.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kao rezultat vaših razgovora sa optuženim, da li vam je bilo jasno da optuženi zna da postoji sasvim jasni rizik da će Jugoslavija biti bombardovana?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, gospodin Milošević je znao da NATO ima mogućnost da zaista nanese ozbiljnu štetu Jugoslaviji. Ja mislim da je on takođe iz onog što smo mi rekli shvatio da postoji odlučnost da se kao krajnji izlaz ipak deluje ukoliko sve drugo ne proradi.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad ste mu to tako jasno rekli, da li je on reagovao na neki način?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, jednom prilikom nam je ljutito odvratio: "Ja znam da NATO ima mogućnost da uništi Jugoslaviju", i ako, se dobro sećam, takođe nas je optužio da ukoliko mi tome doprinesemo, da ćemo i mi biti ubijeni.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li je izrazio neku zabrinutost?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mislite na gospodina Miloševića?

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Kao što sam već naveo u svojoj izjavi, on je rekao: "Vi možete raditi šta hoćete, mene to nije briga". Mislim da je to bila još jedna indikacija da je on bio odustao od verovanja da mi možemo pronaći rešenje.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Mislim da ste nam već ranije rekli da je bilo jasno da ste vi i general Klark želeli komunicirati, imati sastanke sa optuženim, gospodinom Miloševićem. Vi ste to i učinili. Jeste li vi nakon tog sastanka imali kontakte sa bilo kojim drugim organima vlasti u SRJ?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nikad nisam imao nikakav drugi kontakt sa drugim drugim vlastima SRJ.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: A zašto?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa tada je taj proces preuzela takozvana Kontakt grupa koja se sastojala od Francuske (France), Britanije (Great Britain), SAD (United States of America), Nemačke (Germany), Italije (Italy) i Rusije (Russia). Oni su preuzeli rukovođe-

nje krizom i u toj fazi NATO nije učestvovao u pregovorima, a ja u svom svojstvu zvaničnika NATO nisam imao nikakvih pristupa tim pregovorima, niti ikakvog uticaja na njih.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: A sada bih želeo da se poslužite vašim iskustvom generala u vojsci, i da nam kažete sada gledajući unatrag, kada gledate ono što se dogodilo u proleće 1999. godine. Da li vi na osnovu vašeg vojnog iskustva možete reći da ono što se kasnije dogodilo u martu i aprilu 1999. godine, da li je za to bilo potrebno planiranje i ako jeste, ko bi se tim planiranjem morao baviti?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ako pogledamo razmere, složenost i veličinu operacije koju su kasnije izvele jugoslovenske snage na Kosovu, meni se čini da se takva operacija nije mogla izvesti bez pažljivog prethodnog planiranja i pripreme. Da smo mi to u jednoj od zemalja NATO morali učiniti, dakle na nacionalnoj osnovi kao što je to učinila Jugoslavija, ja mislim da bi to tražilo pripreme koje bi mogle trajati tri do četiri meseca ili tako nešto. Prema tome, sam početak odluka za nešto takvo moralo je, ako primenjujemo naše standarde, biti donešena još krajem 1998. godine. Jer, ako pogledate radilo se o pažljivo planiranoj i pažljivo izvedenoj operaciji koja je usput rečeno započela mnogo pre nego što je pala prva bomba NATO.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Ranije ste spomenuli da ste prilikom razgovora sa optuženim njemu dali jedan primer na koji bi način u vašoj vlastitoj zemlji, u Nemačkoj, bile korišćene snage bezbednosti za rešavanje terorističkog pitanja. Da li znate nešto, da li ste saznali nešto od generala Perišića o korišćenju vojnih snaga za rešavanje unutrašnje bezbednosne situacije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Imao sam samo jedan sastanak sa generalom Perišićem i to je bio onaj 24. i 25. oktobra 1998. godine, i u tom razgovoru koji smo imali Klark, Perišić i ja, Perišić je nama tada preneo utisak da on nije želeo da se srpska vojska koristi u operacijama protiv građana Jugoslavije.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li znate šta se kasnije dogodilo generalu Perišiću? Da li je on ostao na svom položaju?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, on je smenjen. Mislim da se to dogodilo u novembru 1998. godine. Međutim, ono čega se ja sećam da je Perišić rekao što je možda moglo igrati neku ulogu, on nam je rekao da je on sasvim svestan činjenice da NATO može da uništi srpsku vojsku ukoliko to želi, i da je njemu u interesu da sačuva integritet srpske vojske za koju je on rekao, da je, sada citiram "jedina demokratska institucija u Saveznoj Republici Jugoslaviji".

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Sad idemo na paragraf 44. Jeste li vi razgovarali sa gospodinom Miloševićem o vojnom problemu na Kosovu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, tokom naših razgovora, gospodin Milošević je izneo stav da jugoslovenske oružane snage mogu uništiti, likvidirati OVK za nekoliko nedelja.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Spomenuli ste da ste imali tri razgovora. Da li se sećate u kojem od ta tri razgovora je on to rekao?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Nisam sasvim siguran da li je to bio oktobar ili januar.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: U jednom trenutku KVM povukla se sa Kosova, vi to znate. Šta nam na osnovu vaših vlastitih znanja i vojnog iskustva možete reći o taktici koja je korišćena nakon povlačenja KVM?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Sve dok se KVM nalazila na terenu, mi smo imali utisak da je njihov učinak na srpske snage bezbednosti bio u izvesnoj meri takav da su se oni uzdržavali. Oni nisu želeli da se pojavi previše dokaza o nasilju velikog intenziteta. Kada je KVM povučena, videli smo da je došlo do pojačanja, povećanja nasilja, i prema tome, taj učinak suzdržavanja je nestao. S druge strane možda, časni Sude, mogli bi i nas optužiti, mogli bi reći "pa zašto ste onda insistirali na povlačenju KVM?". Naš

problem sastojao se u tome da smo mi tamo imali nekih 1400 ili više nenaoružanih ljudi, i to na teritoriji Kosova. Mi jednostavno nismo želeli da oni postanu taoci u slučaju da dođe do daljnje eskalacije.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad kažete eskalacija nasilja, jeste li na osnovu informacija koje ste imali bili u stanju utvrditi koje su srpske snage u tome učestvovala i u kojoj meri?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa ne detaljno, moram reći. Jer povlačenjem KVM detaljno znanje o onome što se dešavalo na terenu se sa izvesnom merom smanjilo. Mi smo se nakon toga morali osloniti na tehnička obaveštajna sredstva i, kao što se sećate, vremenski uslovi u to vreme, 1999. godine početkom marta, nisu bili takvi da bi nam omogućili da naša tehnička sredstva razmestimo onoliko blizu koliko bismo to želeli.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li ste bili u mogućnosti utvrditi da li je Vojska Jugoslavije učestvovala u tome na neki način?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Na osnovu naših saznanja, jeste.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: A MUP?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: MUP je definitivno učestvovao u tome. Ja mislim da su većinu akcija na početku izvele policijske snage.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Na osnovu onoga što ste videli ili mogli zaključiti služeći se vašim vojnim iskustvom, da li je bilo kordinacije te dve snage?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Videli smo incidente u kojima je očito Vojski Jugoslavije bilo naređeno da preda svoja materijalna tehnička sredstva MUP-u, a MUP je onda to koristio. Ja sam isto tako, kad smo gledali tu celu sliku koja se počela razvijati, došao do zaključka da su operacije koordinisane i da je centralna komanda tih operacija bila negde u Beogradu.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Da li vam je bilo poznato da neke konkretne jedinice armije ili korpusi učestvuju u tome?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Mi smo došli do zaključka da je Treća armija Vojske Jugoslavije sa komandom u Nišu bio koordinacijski centar, ali s druge strane, komandovanje i rukovođenje i nužna podrška za takvu operaciju tražilo je takođe i podršku drugih izvora. Prema tome, nije se tu radilo samo o Trećoj armiji. Komandni lanac je verovatno bio negde, i išao od 52. korpusa koji je bio u Prištini (Pristine) prema Trećoj armiji u Nišu, i od njih dalje prema Generalštabu u Beogradu.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Pretpostavljam da je u jednom trenutku, u martu 1999. godine, došlo do toga da ste vi saznali da je ambasador Holbruk (Richard Holbrooke) razgovarao sa optuženim Miloševićem zadnji put. Jeste li bili prisutni kad se on vratio i podneo izveštaj o tome?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja sam bio prisutan na sastanku Saveta koji je održan nakon toga. Ambasador Holbruk bio je poslat u Beograd, nakon procesa u Rambujeu (Rambouillet) i Parizu (Paris), odnosno nakon što je taj proces propao. To je bio zadnji pokušaj da se izbegnu neprijateljstva. On se vratio i javio da gospodin Milošević nije spreman razgovarati. To je značilo u isto vreme da su sve političke i diplomatske opcije propale, i budući da je taj stav delio ceo Savet NATO, savet je razmotrio situaciju i na kraju ovlastio Generalnog sekretara NATO da izvede operaciju.

TUŽILAC RAJNEFELD – PITANJE: Kad kažete izvede operaciju, da li mislite da je time naređenje za aktiviranje bilo sprovedeno u delo?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Pa naređenje za aktiviranje je već bilo na snazi. Ono što sam ja mislio reći je to da su operativni planovi za jednu ograničenu vazдушnu opciju kao i za vazдушnu operaciju protiv bivše republike Jugoslavije bili sprovedeni. To sam mislio reći kad sam rekao da je ta operacija izvedena.

TUŽILAC RAJNEFELD: Hvala. To su bila moja pitanja.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

TUŽILAC RAJNEFELD: Časni Sude, pre unakrsnog ispitivanja želeo bih da pitam da li bi Sud mogao na kraju današnjeg dana rezervirati pet minuta za neka hitna administrativna pitanja. Želeo sam to sada najaviti.

SUDIJA MEJ: Dobro, ali podsetite nas još.

TUŽILAC RAJNEFELD: Hvala.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Nauman, da li je istina ovo što ću vam sada pročitati: "Napad na Jugoslaviju predstavlja najbesramniju međunarodnu agresiju od kada su nacisti napali Poljsku (Poland) kako bi "sprečili poljska zverstva nad Nemcima". "Poljska zverstva" su pri tome pod navodnicima. Da li je to tačno?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja bih se oštro suprotstavio takvoj izjavi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je stav Walter J. Roklera (Walter J. Rockler), bivši tužilac Nirnberškog ratnog tribunala (International Military Tribunal). Izjava je data i objavljena 10. maja 1999. godine.

SUDIJA MEJ: Hajde da ulazimo u to. To je stav neke druge osobe.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sam pitao da li je to tačno, gospodine Mej (May)?

SUDIJA MEJ: Pa dobili ste odgovor. Nije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta vi kao general nemačke vojske, koji je dostigao najviši čin i imao za sobom dugu karijeru, mislite o tome što je vaša zemlja tri puta u 20. veku izvršila...

SUDIJA MEJ: To je ilirelevantno. Gospodine Miloševiću, ne želimo slušati ovakve priče, jer mi se sada bavimo događajima iz 1998. i 1999. godine. Molim vas da sva pitanja ograničite na to.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Molim vas, gospodine Mej, da imate u vidu da je svedok govorio o našim raspravama, čak je pomenuo da sam im rekao da NATO nema pravo da pretil Jugoslaviji, da je prenosio pretnje zajedno sa Klarkom, da te pretnje imaju jednu političku pozadinu i da je on o toj političkoj pozadini govorio i javno a i ovde, i da, dakle, imam pravo da ga ispitujem na okolnosti političke pozadine i stavova sa kojih on polazi u svom nastupanju. To ne možete da mi ograničite.

SUDIJA MEJ: Itekako možemo. Vi ćete postavljati pitanja koja su relevantna i odnose se na iskaz ovog svedoka. Ako ga želite pitati o vašim sastancima onda to i učinite. Ali široka istorijska pitanja su ilirelevantna. E sada, postavljate pitanja svakako, ali o njegovom iskazu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ovo je vezano za njegov iskaz, gospodine Mej.

SUDIJA MEJ: Ne, idite dalje, idite dalje na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa mislim da nije mnogo laskavo za svedoka da ga na ovakav način štitite.

SUDIJA MEJ: Nikoga ovde ne štitim. Jedina zaštita je zaštita Suda pred zloupotrebom od strane vas. Idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kako objašnjavate da ste unutar nekadašnje Jugoslavije oslonac za agresiju 1999. godine imalo

upravo u onim snagama na Kosovu koje su na strani Nemačke ratovala u Drugom svetskom ratu?

SUDIJA MEJ: U čemu je to relevantno? U čemu je to relevantno?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Zato što je reč o dosad najvišem predstavniku NATO koji ovde nastupa i najvišem vojnom funkcioneru Nemačke, koja je odigrala vodeću ulogu u razbijanju Jugoslavije. To je predmet upravo ovoga o čemu se u ovoj sobi razgovara.

SUDIJA MEJ: Prestanite, zaustavite se. General može da odgovori na taj navod ako možda ima neku relevantnost. Generale, iznešena tvrdnja da je Nemačka igrala vodeću ulogu u razbijanju Jugoslavije? Čuli ste tu tvrdnju, da li je to bio vaš motiv? Da li ste vi želeli tako nešto učiniti?

SVEDOK NAUMAN: Ja vas uveravam, časni Sude, da to nije bio motiv. Ja sam čuo te navode vrlo često kao građanin Nemačke i kao nemački vojnik. Gospodin Milošević možda bi mogao da se seti činjenice da se Nemačka u velikoj meri uzdržavala kad su počeli svi ti veliki događaji u bivšoj Jugoslaviji. Govorim ovde o prvom ratu, u kojem je gospodin Milošević naredio svojim snagama da učestvuju u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, Nemačka se izuzetno uzdržavala. Ali kada smo videli da nema nikakvog drugog načina da se uspostavi mir i stabilnost u jednom regionu Evrope, koji se ne nalazi jako daleko od Nemačke, onda smo se pridružili konsenzusu u NATO-u. U mojoj zemlji u vezi sa tim se vodila veoma teška diskusija, gospodine Miloševiću. I ja lično često sam govorio kada sam bio načelnik odbrane u Nemačkoj, da Nemačka upravo zbog onoga što je učinila u Drugom svetskom ratu pokušala izvući zaključke i snositi posledice. Podsetio bih sada ovaj Sud da je Nemačka verovatno jedina zemlja u Evropi čiji Ustav zabranjuje agresivni rat. I ni jedan jedini nemački građanin nije prekršio tu ustavnu zabranu. To je, meni se čini, jasna posledica onog što Drugi svetski rat znači za Nemačku. Međutim, mi smo isto tako došli do zaključka da je upravo iz tog razloga Nemačka

na kraju i učestvovala u kosovskoj operaciji. Suverenitet ne znači da je šef države ima odrešene ruke da radi svojim građanima što god hoće da im radi. On ima odgovornost i dužnost da ih zaštiti, da ih osigura da oni žive spokojno i sretno. I kada smo videli da se u Evropi pojavila zemlja koja to ne može ili ne želi učiniti, mi smo se onda pridružili NATO-u i učestvovali u toj operaciji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je?

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, dosta smo razgovarali o istoriji, hajde da se vratimo na iskaze ovog svedoka. Vi ste bili učesnik u sastancima, tako da imate mogućnost i sposobnost da pobijete ono što je rekao ovaj svedok o tome. On je izneo jednu ili dve vrlo ozbiljne optužbe, tako da treba da se time bavite u svom unakrsnom ispitivanju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, dozvolite mi da se pozabavim i ovim što je upravo svedok rekao?

SUDIJA MEJ: To je bio odgovor na vašu prvobitnu optužbu, i njemu je data prilika da na to odgovori. Time smo iscrpeli tu temu. Prelazimo na nešto drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Maločas je svedok rekao da sam ja upotrebio svoje snage u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni. Pošto sam za vreme tih ratova bio predsednik Srbije, ne znam kakvu sam ja tu vojsku imao i kakvu je Srbija vojsku imala, kakvu je vojsku imala u ratovima u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni. Pa bih hteo da mi objasnite.

SUDIJA MEJ: To su druga pitanja koja će se raspravljati na ovom suđenju u kasnijim fazama, a trenutno nisu relevantna, tako da sada treba da...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je relevantno, gospodine Mej. Gospodine Nauman, molim vas, a da li znate zašto je Nemač-

ka baš šestog aprila 1992. godine priznala nezavisnost, na dan kada je Hitler (Adolf Hitler) bombardovao Beograd u Drugom svetskom ratu?

SUDIJA MEJ: Stvarno, gospodine Miloševiću, ovakva pitanja nas nikuda ne vode. Ako vi tvrdite da je ovaj svedok na neki način pristrasan, onda to treba jasno da tako i kažete svedoku. Ali ovakve uopštene optužbe nemaju nikakvog efekta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ovo uopšte nije optužba, nego pitanje koje je zasnovano na činjenici da Nemačka jeste proglasila priznanje nezavisnosti Bosne i Hercegovine na dan šestog aprila 1941. godine. Hitler je bez najave bombardovao i uništio Beograd. I ja pitam...

SUDIJA MEJ: Ne, ne, ja neću dozvoliti ovakvo optuživanje. Ako želite da unakrsno ispitujete ovog svedoka na odgovarajući način, to možete učiniti. Ako ne želite to da radite kako treba, ja ću ovo prekinuti. On je dao izvestan iskaz i po njemu treba da ga ispitujete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: A da li vi meni zabranjujete da ispitujem svedoka o njegovim stavovima, gospodine Mej? O njegovim političkim ...

SUDIJA MEJ: Da, sve je to totalno irelevantno. Ako želite da ga unakrsno ispitujete o nečemu što je rekao javno, imate pravo da to uradite sigurno, ali dajte počnite sa tim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, krenuću onda sa te strane. Gospodine Nauman, imam ovde, tada ste vi bili generalni inspektor, to je u stvari šef vojske, je li tako? Generalni inspektor Bundesvera (Bundeswehr), u časopisu "Evropska bezbednost" (European Security) broj 1 od 1995. na strani 8, vi kažete, podsetiću vas samo pa vas onda pitam za odgovor: "Nemačka je ujedinjena od 31. avgusta prethodne godine. Slobodna je od okupacionih trupa i time u potpunosti suverena. Po prvi put u 300 godina

doživeli smo zadovoljstvo da nismo više predmet spoljnih pritisaka bilo sa istoka, bilo sa zapada. Naša zemlja time ima mogućnost da politički deluje, umesto da reaguje i može da na čvrste osnove postavi svoje veze u NATO i EU. U tome leži povećana odgovornost Nemačke". Šta vi mislite, gospodine Nauman, kada kažete da je Nemačkoj od dana Rišeljea (Richelieu) do 1994. godine dakle, i u vreme 1914.-1918. kada ste vodili Prvi svetski rat, i od 1933.-1945. za vreme Hitlera bilo uskraćeno zadovoljstvo da ne bude predmet spoljnih pritisaka? Šta je to? I šta je to nova odgovornost Nemačke?

SUDIJA MEJ: Ja sam već rekao da istorija nije relevantna. Molim vas da nastavimo sa nečim drugim. Nađite nešto što je rekao o Jugoslaviji i pitajte ga o tome, ili o ovim konkretnim događajima o kojima se raspravlja na ovom suđenju, o tome ga naravno možete pitati. Ali ovako samo traćite vreme Sudu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, da li vi ne želite da odgovorite na ovo pitanje?

SUDIJA MEJ: Ne, pozicija ili položaj Nemačke od Rišeljea do 1914. godine ili kad god, nije bitna, uopšte nije relevantna. Idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, da li je relevantno ovo pitanje, gospodine Mej, voleo bih u svetlu ovoga što sam citirao gospodina Naumana, da ga pitam zašto su granice na Balkanu sada u manjim varijacijama iste kao u Drugom svetskom ratu?

SUDIJA MEJ: Gospodine Nauman, niste imali priliku da odgovorite na ovo što je do sad rečeno. Imate li nešto korisno što možete reći o tome?

SVEDOK NAUMAN: Pre svega, časni Sude, hteo bih da kažem da gospodin Milošević u nekoj meri meša razne stvari, razna pitanja. Ja sam bio general Nemačke, koji je služio NATO-u, ja nisam delovao u ime Nemačke, ja sam delovao u ime 16 ujedinjenih suvere-

nih država od kojih je Nemačka samo jedna članica. I ja mislim, gospodine Miloševiću, da sam vam od našeg prvog sastanka jasno pokazao da je sasvim irelevantno koju uniformu ja nosim. Ja sam bio vojni predsednik NATO-a, a ne jedne od zemalja članica NATO-a. To je moje shvatanje, moje dužnosti u svojstvu predsedavajućeg vojnog komiteta. I što se tiče svih istorijskih pitanja, mogu samo da ponovim da u svim našim akcijama, u svemu što smo činili, u svemu što sam savetovao savetu NATO, a to je jedina tema ovde, ja nikada nisam to radio po nemačkim uputstvima, niti sam ikada radio u ime i u interesu Nemačke. Jedino sam radio u ime Saveta i po uputstvima NATO-a, od Saveta NATO i od Generalnog sekretara NATO. Tako da pitanje nemačke prošlosti, to nije igralo nikakvu ulogu. I da bi to bilo sasvim jasno, želim da kažem ovde jasno časnom Sudu da nikada u toku kosovske krize nisam dobio nikakve instrukcije od svoje zemlje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja vas ne pitam samo o instrukcijama vaše zemlje, nego vas pitam kao nemačkog generala koji zna politiku svoje zemlje i posebno vojno-politički aspekt tog pitanja. Vi ste maločas rekli da je UČK smatran terorističkom organizacijom, da je reč bila o separatističkom pokretu, je l' to nije sporno? Da li je to sporno, da ste to rekli da je to bio vaš stav?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Časni Sude, ako smem na ovo da odgovorim, naravno. U prvoj fazi i to možete videti u izjavama NATO, mi smo prvobitno smatrali OVK teroristima. Kao što je rečeno na primer u izjavama iz ministarskog sastanka iz Luksemburga (Luxembourg) iz maja 1998. godine, međutim, to je jedna vrlo pogrešna ideja ako bi se reklo da je OVK za sve odgovorna, i da je OVK sve započela. To nije tačno. OVK je u izvesnoj meri rezultat politike koju je vodila vaša vlada. To je rezultat nepoštovanja, uskraćivanja ljudskih prava. I možda se sećate vaše sopstvene uloge u dejtonskom procesu, gde ste vi bili taj koji je sprečio da se razgovara o Kosovu, ili toga da su neke delegacije smatrale da se ne može naći rešenje za balkanski problem bez pronalaženja nekog mirnog rešenja za Kosovo. Zbog toga, gospodine Miloše-

viću, nemojte pokušati da prikazete ovo pitanje kao jednostrano. Pretpostavljam da vi znate bolje nego ja šta je dovelo do osnivanja OVK i do propasti nenasilnog procesa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, da li vi tvrdite da je Dejton (Dayton) bio posvećen i Kosovu? Koliko se ja sećam, Dejton se odnosio na razmatranje mira u Bosni i tako i nosi naslov, "Sporazum o celovitom rešenju problema u Bosni i Hercegovini". Pa valjda ne sporimo ni vi ni ja da Kosovo nije u BiH i da nikakav predmet razgovora u Dejtonu Kosovo nije bilo. Ili možda vi imate sada druge informacije?

SUDIJA MEJ: Neka svedok ovo objasni.

SVEDOK NAUMAN: Naravno, Kosovo nije u BiH, u tome se potpuno slažemo, i naravno Dejtonski sporazum (Dayton Accord) se ne bavi Kosovom, ali vi se odlično sećate da je nekoliko ljudi u poslednjoj fazi Dejtonskog procesa pokušalo da pokrene temu Kosova. Taj pokušaj nije uspeo zbog toga što vi o tome niste želeli da razgovarate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: S obzirom na to da sam vas pitao u vezi sa ovim separatističkim pokretom, da li možete da mi odgovorite zašto protagonisti borbe za razne separatističke projekte na Balkanu imaju kontinuitet sa fašističkim saveznicima iz Drugog svetskog rata?

SUDIJA MEJ: Ovo je upravo onaj tip irelevantnih pitanja koja neće biti dozvoljena. Ako i dalje nastavite ovakva pitanja da postavljate, gospodine Miloševiću, vaše unakrsno ispitivanje će biti obustavljeno. Molim vas da pređete na neko relevantno pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja verujem da je ovo sve relevantno, ali evo, nadam se da nećete da smatrate irelevantno ako pitam, vi ste u predavanju za elitu nemačke vojske i udruženju "Klauzevic" (Klausewitz), 30. avgusta 1999. godine sumirali poru-

ke NATO na Jugoslaviju. Rekli ste: "Nismo računali da će trajati 78 dana, a bez slike izbeglica u medijima ne bismo izdržali ni 78 dana". To ste rekli, je li tako? To nije sporno? Vas citiram. E, sad...

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da odgovori.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da ili ne, samo.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ne, ja to ne poričem, ja sam to rekao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Onda mi dozvolite da vam postavim pitanje. Da li je postojao, vi ste svakako vojnik, ja sam civil, pa bi bolje mogli da odgovorite na to. Da li postoji rat bez izbeglica, i da li ste ikad čuli za rat bez izbeglica, studirajući sve vojne nauke? Da ili ne?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja mislim da nikada nije bilo rata bez izbeglica. Međutim, postoji razlika između izbeglica koje beže zbog posledica rata, i izbeglica koji su isterani iz svojih domova iz svojih gradova, a isterale su ih vojne i policijske snage zemlje kojoj oni pripadaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, malo pre ste na kraju ovog glavnog ispitivanja sami rekli, kad je KVM povučen, počelo je nasilje. Da li u to nasilje posle povlačenja KVM ubrajate i bombardovanje NATO i ofanzive OVK koja je izvršila mobilizaciju paralelno sa napadom na Jugoslaviju? Da li i ta dva elementa uključujete u nasilje, ili kad govorite nasilje, mislite na nasilje Jugoslavije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da ste pažljivo slušali ono što sam ja govorio, vi biste primetili, gospodine Miloševiću, da sam ja rekao da se nasilje povećalo ili pogoršalo kada se Kosovska verifikaciona misija povukla. To očigledno znači da je nasilje postojalo pre povlačenja KVM, kao što je bilo nasilje i pre bombardovanja NATO-a.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali prvi izveštaj međunarodnih govori da su izbeglice zabeležili tek 27. marta na granicama Albanije i Makedonije. Da li znate tu činjenicu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, mislim da zaboravljate, a ja vas možda mogu podsetiti, na nešto što biste vi kao bivši predsednik trebalo da znate. A to je, da su hiljade građana te zemlje napustili zemlju 1998. godine, a napustili su je zbog toga što su snage vaše zemlje vršile nasilje u pokrajini Kosovo. Takođe ćete se možda setiti da su organizacije za pomoć izbeglica UN, tačnije UNHCR izveštavali da je 220.000 građana Kosova, odnosno građana vaše zemlje živelo van svojih sela, gradova i područja u jesen 1998. godine, a u to vreme nije bilo nikakve vojne akcije protiv vaše zemlje. Tako da vas molim da ne pokušavate da stvorite utisak i da to predstavljate kao da je NATO izazvao sve. Sve je to počelo mnogo pre bombardovanja NATO.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Razumem upravo ovo što ste govorili, da bez slike izbeglica ne biste uspjeli da izdržite 78 dana. Da li je to ta ista logika to suština vašeg svedočenja, dakle kao što je i suština nastojanja ovog nelegalnog Suda da opravdate agresiju NATO na Jugoslaviju i da proglasite kako je Jugoslavija izvršila agresiju samu na sebe? I da se sve ovo što se dogodilo, svi zločini koji su se dogodili zato što Jugoslavija samu sebe napala, a ne što je napao NATO 24. marta?

SUDIJA MEJ: Da li razumete ovo pitanje?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Razumem sa tačke gledišta optuženog. Ali mislim da ovaj izraz "agresija" koji je upotrebljen u odnosu na NATO, on se ne poklapa sa shvatanjem većine naroda na ovom svetu. Setićete se, gospodine Miloševiću, da jedna zemlja koja uopšte nije članica NATO tačnije, Švedska (Sweden), da je ta zemlja naručila jednu nezavisnu istragu o kosovskoj krizi, i došlo je do zaključka da je vazдушna akcija NATO legitimna, mada ima jedan pravni nedostatak, a to je nedostatak odobrenja od Saveta

bezbednosti. U tom izveštaju, koji mislim da je apsolutno neutralan, legitimitet akcije NATO uopšte nije stavljen u pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kao što je autoritet Povelje UN (Charter of the United Nations) i njeno očigledno kršenje ...

SUDIJA MEJ: Nećemo ulaziti u to sada, o ovom pitanju će se raspravljati sa pravne tačke gledišta kada za to dođe vreme. Svedok je odgovorio na jedno vrlo uopšteno pitanje. Da li možete da pitate nešto konkretno? A posebno u vezi njegovog svedočenja?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste u specijalnoj emisiji, u TV šouu nemačke televizije ARD pod nazivom "Balkan, nasilje ne prestaje, put ka ratu", autora Ralfa Vladika (Ralph Wlladic) i Anta Ritenberga (Ante Rittenburgh), emitovana 25. oktobra 1999. godine u 21.00 rekli u pogledu na decembar 1998. godine, citiram sad vas: "U ovom periodu UČK je odigrala nesrećnu ulogu. UČK je videla vakum i iskoristila ga. Ona je pokazala u svojim zonama delimični teritorijalni suverenitet. Ona je time bez sumnje isprovocirala srpsku stranu, a srpska strana je reagovala kako bi inače reagovali komunistički diktatori, a to sada vidimo i u Čečeniji (Chechnya). Ako se negde pojavi neka teroristička organizacija, onda se tenkovima i artiljerijom napadaju sela i gradovi". Kraj citata. E sada moje pitanje glasi: da li Ameriku vode komunistički diktatori u borbi protiv terorizma?

SUDIJA MEJ: Ja ću sada da razmislim da li možda treba prekinuti ovo unakrsno ispitivanje. Vi uopšte niste uzeli u obzir ono što vam je rečeno i zloupotrebljavate svoje pravo na unakrsno ispitivanje ovim opštim pitanjima. Ja ću se konsultovati sa drugim sudijama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Zar ja ne smem da pitam svedoka ni o njegovim izjavama na televiziji?

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA MEJ: Još uvek vas nećemo zaustaviti, ali ste zaista blizu toga da vam se obustavi celokupno unakrsno ispitivanje. Morate razumeti da je svrha unakrsnog ispitivanja da se svedoku postavljaju pitanja o njegovom svedočenju, onome što je on rekao. To nije mesto i način da se dobiju politički poeni. Ukoliko vi i dalje budete pokušavali da dobijete političke poene, vi ćete biti prekinuti. Tako da je na vama da odlučite da li će ovo unakrsno ispitivanje da se produži i koliko dugo će trajati, ali pri tom morate razumeti da smo vas sada zvanično upozorili, i ukoliko ne budete to ispoštovali, unakrsno ispitivanje će biti prekinuto.

SUDIJA ROBINSON: Moram da kažem u svoje ime, ja smatram da je general bio veoma iskren i veoma otvoren u svom svedočenju, naročito kada je rekao da žali što mu nije pošlo za rukom da ostvari kontakt OVK. Po mom mišljenju, to je bilo vrlo otvoreno priznanje, iskreno priznanje. Možda biste hteli da ga pitate da li zbog toga što nije ostvario kontakt sa OVK, da li su možda njegovi zaključci jednostrani ili pristrasni. Ja ću u stvari pitati generala sam. Generale, vi ste rekli u direktnom ispitivanju da niste mogli da kontaktirate sa OVK i priznali ste da bi po vašem mišljenju bilo bolje, imajući u vidu vaš cilj, ono što ste pokušavali da ostvarite, a to je pomirenje i mir, bilo bi bolje da ste ovaj kontakt imali. Palo mi je na pamet da su zaključci do kojih ste došli na neki način bili rezultat nedostatka kontakta, nedostatka informacija koje bi vam inače stajale na raspolaganju? Da li biste ovo želeli prokomentarisati?

SVEDOK NAUMAN: Naravno, sa velikim zadovoljstvom, časni Sude. Međutim, prvo bih želeo da kažem da sam fazu između 25. oktobra i decembra 1998. godine pokušao da objasnim na jedan, ako tako mogu da kažem, izbalansiran način. Ja ne optužujem samo jednu stranu za izbijanje neprijateljstva ili nasilja. Pokušao sam da jasno objasnim Sudu da su obe strane doprinele. I kao što sam rekao u toj izjavi, gospodine Miloševiću, u toj izjavi koju je gospodin Milošević citirao malo čas, činjenica disproporcionalnosti, činjenica da je reakcija bila disproporcionalna upravo je ono

što je doprinelo eskalaciji nasilja, i to mora da se ima u vidu. Da se vratim na vaše pitanje, časni Sude. Da smo imali šansu da razgovaramo sa OVK, možda bismo uspeli da sprečimo tu eskalaciju, i kažem pred ovim Sudom, u retrospektivi mislim da smo pogrešili što nam nije dozvoljeno da razgovaramo sa OVK. Ne znam da li bi nam to pomoglo da dođemo do mirnog rešenja ili ne. To jednostavno ne mogu da znam. Međutim, za ples je uvek potrebno dvoje, to je sigurno. I ukoliko jedna strana nije spremna da se potruži da se dođe do mirnog rešenja, svi razgovori će u krajnjoj liniji propasti. Tako da mislim da se iz intervencije na Kosovu može izvući lekcija. Treba učiniti sve da se ostvari kontakt sa svim stranama u bilo kom budućem konfliktu pre nego što se aktivira vojna snaga. I na kraju krajeva, to se zasniva i na jednom od osnovnih principa Povelje UN, a to je suverenitet zemalja. Ja sam potpuno svestan člana 2, tačke 6, Povelje UN koji jasno zabranjuje intervenciju. Međutim, to je poslednje uporište, poslednja mera ukoliko sve drugo propadne. Ukoliko postoji opasnost da će hiljade nevinih ljudi biti proterani ili poginuti, onda međunarodna zajednica mora imati mogućnost da reaguje, i zbog toga mislim da je akcija NATO bila legitimna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: UN ili mislite na regionalnu organizaciju NATO?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, možda vam je poznato da NATO nije regionalna organizacija jer spada pod odredbe poglavlja broja 8 Povelje UN.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Razumem, ali kad kažete međunarodna zajednica, pretpostavljam da je institucija koja predstavlja međunarodnu zajednicu Generalna skupština UN (UN General Assembly), Savet bezbednosti (UN Security Council), a ne Savet NATO. Je li tako ili nije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, naravno, UN su najviša međunarodna vlast. Oni su jedino telo koje može ovlastiti upotrebu sile i to samo u slučajevima, a mi smo imali takav slučaj, kada Savet bezbednosti ne obavi svoju dužnost i ne ovlasti vojnu akciju

iako postoji rizik značajnog gubitka života, i to neposredni rizik. Onda se može doći, onda neko može doći do drugačijeg zaključka, kao što je 16 zemalja članica NATO došlo do drugačijeg zaključka u vezi kosovske intervencije. Isto tako ne smete smetnuti s uma da zemlje NATO tu odluku nisu lako donele. Radilo se o jednoj bolnoj diskusiji. 16 zemalja članica trebalo je da donese političku odluku, u mnogim zemljama ta odluka trebala je biti donešena u parlamentu. I sa njom su se trebale složiti nekoliko sasvim slobodno izabраниh parlamenata. Prema tome, ja mislim, jako ja nisam ovde da opravdam političke odluke, ja mislim da su političke vlasti zemalja članica NATO uložile maksimalne napore da donesu jedan uravnotežen zaključak i da tek kao krajnju nuždu upotrebe silu.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, još jedna tema koje se morate dotaknuti u vašem unakrsnom ispitivanju je onaj deo glavnog ispitivanja u kojem je general vama pripisao izvesne reči, na sastanku koji ste vi imali sa njime i gospodinom Klarkom. Naime, rečeno je da ste vi za kosovske Albance rekli: "Pronaćićemo rešenje za njih". I kada su vas pitali da to objasnite, rekli ste: "Uradićemo im isto što smo uradili u Drenici 1945. i 1946. godine". "A šta je to, gospodine predsedniče?". "Sve smo ih sakupili i streljali". Prema tome, morate se i time pozabaviti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Doći ću na to, gospodine Robinson. Ako vam je stalo da odmah dođem na to, onda ja ne znam da li može i malom detetu da bude sumnje o kakvoj se besmislici radi. Da li neko...

SUDIJA MEJ: Ne, nemojte to komentarisati, gospodine Miloševiću. Niste ovde da komentarišete, ovde ste da postavljate pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Kako neko ko je pet minuta pre toga potpisao sporazum, posle čega je, kako gospodin Nauman kaže, svima laknulo, saopštava kako u stvari on ni nema nameru da poštuje taj sporazum, nego će sve da pobije? Da li to može da

stane u pamet bilo kog razumnog bića? Ne samo zato što je to zločin, nego i zato što se kosi sa svakim, sa svakom pretpostavkom o nekakvoj logici. Nauman je ispričao da smo konačno postigli sporazum, potpisali sve to, a ja rekao "pobićemo ih sve".

SUDIJA MEJ: Ovde ste da postavljate pitanja, a ne da držite govor. Ja dakle, pretpostavljam, ja pretpostavljam da iz ovoga što ste rekli da vi osporavate tu izjavu. Dakle, gospodine svedoče, optuženi kaže da on to vama nije rekao. Gospodine Nauman, možete li nešto odgovoriti na to?

SVEDOK NAUMAN: Kao što sam već rekao u svojoj izjavi, časni Sude, ja sam to proverio sa drugim čovekom koji je bio tamo prisutan i čije je sećanje identično mojem. Isto tako kao što sam već rekao u odgovoru na jedno vaše pitanje, časni Sude, mi to nismo komentarisali, jer mi to jednostavno nismo mogli verovati. Mi nismo verovali da neko može tako nešto da kaže. Prema tome, ja mogu samo vama ponoviti ono što sam rekao. To je ono čega se ja sećam, i kao što sam već rekao, ja ovde neću govoriti ništa osim istine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa upravo zato što je takva izjava neverovatna. Imam još jedno pitanje, kako to da takva neverovatna izjava sa moje strane, ako je data, nije iskorišćena kada je počelo NATO bombardovanje u toj medijskoj kampanji koja je vođena svim sredstvima protiv Jugoslavije? Kako to vi niste iskoristili tu izjavu, nego evo sad posle tri godine ste se setili nekakve takve potpuno sulude izjave? Kako je nigde niste objavili?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ako mi dopuštate...

SUDIJA MEJ: Da.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja sam to rekao, a i general Klark je rekao da ste vi takvu izjavu dali javnosti mnogo pre današnjeg dana. Ako se dobro sećam, to je takođe spomenuto u publi-

kacijama koje je general Klark objavio u SAD, tako da ne mislim da se ovde radi o nečem novom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Nauman, za mene je zaista novo, i ja nisam očekivao da neko vašeg ranga može da kreira jednu...

SUDIJA MEJ: Ne. Ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je sumnjivo sada sa stano-
višta materijalne istine. Naime, kada imamo u vidu da to što ste citirali da sam ja rekao o Drenici uopšte nije bilo tako. Da li vam je poznato da je na području Drenice rat ondašnje vojske Jugoslavije trajao još pune dve godine sa ostacima balističkih formacija koje su pripadale hitlerovskoj koaliciji u vreme Drugog svetskog rata? I da je ta borba...

SUDIJA MEJ: Dobro, u redu. U redu, morate doći do pitanja. Niste ovde da držite govore. Da li vam je poznato, da li vam je poznat ovaj deo istorije koji je sada izneo optuženi, generale, ili ne?

SVEDOK NAUMAN: Poznat mi je opšti deo tog dela istorije. Nakon našeg sastanka ja sam pokušao da pronađem činjenice o toj stvari u Drenici jer mi to ranije nije bilo poznato. I u knjigama istorije koje sam uspeo do sada konsultovati nisam pronašao dovoljno detalja o tome. Međutim, mislim da to takođe nije relevantno, jer je mene samo moja radoznalost naterala da preduzmem to istraživanje, da saznam šta se tamo dogodilo. Ja pretpostavljam da bi se za to trebale čitati knjige koje su napisane na jeziku koji ja ne govorim i ne razumem.

SUDIJA MEJ: U svakom slučaju, što god se tamo dogodilo je irelevantno za ovo suđenje. Pitanje je da li je to optuženi rekao ili ne? Da li vi imate ikakve sumnje da je on to rekao?

SVEDOK NAUMAN: Časni Sude, kao što sam rekao, nemam nikakve sumnje da je on to rekao. I ja sam zaista unakrsno ispitao sebe i svoje sećanje, a moje sećanje je moram priznati u nemačkoj vojsci na glasu kao veoma dobro sećanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Nauman, da li vam je jasno da to što ste naveli da se dogodilo u Drenici 1945. i 1946. godine, da sam ja navodno vama rekao da ćemo isto da uradimo, nije bilo nikakvo skupljanje i ubijanje Albanaca, nego produžetak rata sa bandama koje su pripadale bivšim hitlerovskim formacijama i krili se još dve godine po tim brdima. I da niko nije govorio o Albancima nego o bandama, i da niko nije skupio nikakve Albance 1945. i 1946. godine da ih pobije? Da li vam je ta činjenica poznata? To je u suprotnosti materijalne istine sa ovim što vi kažete?

SUDIJA MEJ: Šta vi tu onda kažete? Jeste li vi tu spomenuli neka-kve bande koje su sakupljeni, jeste li onda generalu dakle, govorili nešto da su neke bande sakupljene? Jeste li mu to tada rekli? Reci-te mu šta ste vi njemu tada rekli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja govorim o onome što se istorijski događalo tada.

SUDIJA MEJ: Vi nam sve o istoriji u onoj meri u kojoj je to relevantno, možete reći kad za to dođe vreme. U ovom trenutku jedino što je relevantno je što ste vi rekli dvojici generala. Dakle, već ste postavili pitanje generalu o istoriji, i on vam je rekao ono što zna i ništa više od toga, i nema smisla da se time dalje bavite. Ako vi imate neku alternativnu tezu u vezi sa tim što ste vi njima rekli, ako ste vi njima rekli nešto o sakljupanju ljudi ili nešto slično, onda vi takvu tvrdnju morate izneti svedoku kako bi on mogao govoriti. A ako ne, onda smo mi ovu temu iscrpeli. Isto tako, ako vi tvrdite da vi ništa niste rekli, onda svedoku morate reći da ništa niste rekli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, svakako, svakako i kategorično nisam rekao da ćemo da ih skupimo i da ih pobijemo u Drenici, jer je to jedna ordinarna besmislica, a svedoku sam suprotstavio istorijsku činjenicu da ni 1945. ni 1946. godine niko nije sakupio Albance u Drenici da ih pobije nego se 1945. i 1946. godine ratovalo još uvek sa ostacima hitlerovske vojske, koje su činili albanski nacisti, zvani "balisti" (Ballistet). A sada ću vam dodati još nešto što ima još dužu istoriju. Između Prvog i Drugog svetskog rata...

SUDIJA MEJ: Ne. Nećete, nećete. Ima li još nečeg relevantnog, ako ima, to možete onda reći. General ne zna ništa o istoriji. Vi nama možete o tome govoriti kada dođe vreme iznošenja vaših dokaza. On kaže da ste vi to njemu rekli.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa to neko ko zna istoriju svoje zemlje ne bi mogao da kaže. Ja sam to izneo upravo kao argument, jer to ima za osnov materijalnu nestinu. Jer se to nije dogodilo.

SUDIJA MEJ: Ovo je upravo način na koji se gubi vreme. Vi se stalno svađate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: On je taj koji je tražio da kažem nešto o tome i objasnio sam da to što tvrdite...

SUDIJA MEJ: Sudija Robinson (Robinson) ima pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: ... I to je moje sledeće pitanje.

SUDIJA ROBINSON: Ovde se radi o jednom važnom pitanju, zato jer se ono tiče i drugih ključnih elemenata iz optužnice. Generale, na kojem jeziku je vođen taj razgovor?

SVEDOK NAUMAN: Časni Sude, mislite razgovor između gospodina Miloševića i nas?

SUDIJA ROBINSON: Da.

SVEDOK NAUMAN: Na engleskom.

SUDIJA ROBINSON: I vi i general Klark i optuženi govorili ste engleski?

SVEDOK NAUMAN: Da, jesmo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, postavio sam pitanje. Da li vam je poznato, generale Nauman, da to što tvrdite da sam naveo da se dešavalo 1945. i 1946. godine ne odgovara istorijskoj istini?

SUDIJA MEJ: Ja vam neću dozvoliti ovo što sada radite. Vi sada iznosite jedan argument svedoku, a svedok ne zna ništa o istoriji, osim onog što je pročitao u knjigama. On kaže da ste vi to rekli. I to je važnost tog iskaza, bez obzira na to kakva je istorija. On ne može ništa više reći o tome. I zato nema smisla da mu ponavljate isto pitanje. Idite na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Britanska stanica Bi-Bi-Si (BBC) je 12. marta 2000. godine emitovala specijalnu emisiju koju je pripremio Alan Litl (Alan Little). U toj emisiji da skratimo, imam vaš citat na njegovo pitanje koji glasi: "Amasador Voker je u Savetu NATO izneo da mir uglavnom krši UČK". Jeste li vi to rekli?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ako vi imate taj citat iz BBC-ja, ja se ovog časa toga ne mogu setiti. Ali želeo bih nešto da kažem, gospodine Miloševiću. Ja sam u mom iskazu rekao, to ste verovatno čuli, da je u periodu između početka novembra 1998. i decembra 1998. godine najveći deo incidenata bio izazvan, koliko ja znam od strane OVK. Međutim, ja sam isto tako rekao da je odgovor srpskih snaga bezbednosti bio svaki puta karakterisan kao disproporcionalna upotreba sile. I ja mislim da to objašnjava to što sam rekao u ovom citatu, kada sam spomenuo citat gospodina Vokera.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato, gospodine Nauman, koliko je ubijeno građana na Kosovu od strane UČK, Srba i Albanaca i Turaka i Roma? Koliko je ubijeno policajaca, koliko vojnika, za sve to vreme pre vaše intervencije, i da li sve to imate u vidu kad govorite o proporcionalnoj upotrebi sile?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, gospodine Miloševiću, sve ja to imam u vidu. Ja mislim da sam ja i u mom pismenom iskazu koji se nalazi pred ovim Sudom rekao da sam razgovarao sa nemačkim policajcima koji su služili na Kosovu i koji su me obavestili da elementi OVK, da se oni zaista grozno ponašaju i da ubijaju i muče srpske policajce. I to je nešto što se uopšte ne može tolerisati. Mislim da se u tome u potpunosti slažemo. Međutim, nikada se ne sme smetnuti sa uma, prvo, kako je do svega toga uopšte došlo, i drugo, ko je kontrolisao spiralu eskalacije nasilja koje je na kraju dovelo do sukoba koga nismo videli nikakvog drugog izlaza. I molim vas da ako govorite o žrtvama na srpskoj strani, da ne zaboravite da je na Kosovu bilo stotine hiljada građana, i to građana vaše zemlje koji su izgubili život zbog akcija vaših snaga bezbednosti. A to je sve počelo eskalacijom u proleće 1998. godine. Ja mislim da vi to znate. Prema tome, nemojte pokušavati da uspostavite ravnotežu koja, mislim da na kraju krajeva, neće biti u vašu korist.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li sam ja dobro čuo da ste dobro rekli da je stotine hiljada građana izgubilo život na Kosovu?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Rekao sam stotine ili hiljade.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Stotine ili hiljade građana? Ja govorim upravo o tome.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ili, ili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Upravo o tome. Nekoliko hiljada je izgubilo život u ratu, nekoliko hiljada u ratu. Ginuli su i Srbi i Albanci, Turci, Romi i svi, rat jeste zločin, ali koliko ja razumem, taj rat je pokrenuo NATO pakt, gospodine Nauman. Je li tačno ili ne? Rat protiv Jugoslavije?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, prema izjavama vaših vlastitih vladinih organa, otprilike 500 civila je ubijeno u vašoj zemlji, poginulo je u vašoj zemlji za vreme operacije NATO, i nekoliko stotina vojnika. Ja mislim da je to ono što se dogodilo. Ja ne oklevam da kažem da je svaki nedužni civil koji je izgubio život, bez obzira koje nacionalnosti, jedan civil previše. Međutim, ja isto tako uz puno pouzdanje mogu reći da smo mi preduzeli maksimalne napore kako bismo izbegli žrtve među civilnim stanovništvom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da idemo dalje, nadam se malo, malo dinamičnije, ali da li sam vas dobro razumeo, ove brojke koje ste sad naveli odnose se, koliko vas razumem, na one koje ste vi ubili iz vazduha?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste u izjavi za Komitet za vojni servis Senata (Senat Armed Service Committee) u Vašingtonu (Washington D.C.), trećeg novembra 1999. godine rekli da je najvažnije, kako vi kažete, da se ospori mit da je etničko čišćenje počelo tek posle početka bombardovanja. Je l' tako?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Da, to imate na pismeno, tu pred vama.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, prema tome, vi nastojite na svaki način da opravdате NATO agresiju tako što činjenicu da je do masovnog egzodusa došlo tek posle početka bombardovanja nastojite da osporite. I da to prikažete da je to počelo mnogo ranije i da nije egzodus civila rezultat bombardovanja, nego rezultat nekakvog nasilja srpskih snaga, je li to poenta?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: To je apsolutno tačno, gospodine Miloševiću. I ja ne znam koliko često...

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da završi, neka objasni.

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja ne znam koliko često moram ponavljati da 220.000 građana vaše zemlje, da su oni živeli u mizernim uslovima već u oktobru 1998. godine, neki od njih u šumama Kosova, zato što su vaše snage bezbednosti njih isterale iz svojih domova. Prema tome, egzodus je počeo mnogo pre nego što je prva bomba pala na zemlju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Nauman, da li vam je poznato da su ljudi bežali tamo iz onih područja gde je UČK vodila borbe protiv policije i vojske? Da li vam je to poznato, da su se građani sklanjali jednostavno sa prostora na kojima neko puca? Interno raseljeni su išli kod rođaka u neko drugo selo, ako se u nekom selu puca. Da li vam je to poznato?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja mislim da je to jedan način da se to prikaže, ja sam čuo druge svedoke koji su rekli da su oni pobjegli zato što su snage bezbednosti, policija ili neko drugi ili naoružane grupe njih jednostavno isterali iz njihovih kuća, spalile kuće, i da se više nisu imali tamo vratiti, pa su zato živeli u šumi. Mi smo snimili neke fotografije iz rata koje to pokazuju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a recite mi, molim vas, kako objašnjavate, s obzirom na proporciju stanovništva i sve to, zašto je onda, ako su izbeglice posledica nekih drugih razloga a ne NATO bombardovanja, 100.000 Srba za vreme bombardovanja pobjeglo sa Kosova? Od koga su oni pobjegli sa Kosova?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Na žalost, mislim da su neki od njih možda napustili svoje kuće zbog straha od napada NATO. S druge strane, mislim da ćete se složiti sa mnom da je NATO zaista preduzeo maksimalne napore da izbegne bombardovanje rezidencijalnih četvrti i takvih stvari. Mi smo ciljali strogo vojne ciljeve. I to su međunarodne vlasti takođe proverile i u svojim nalazima se složile da su pravila operacije NATO pakta bila veoma stroga i u potpunosti u skladu sa međunarodnim pravom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ako vi kažete da ste strogo gađali isključivo vojne ciljeve, ja vas onda pitam pošto evo ovde,

citiram vas, i govorite o tome, pitanje je bilo "Mogu li da vas pitam u smislu davanja dozvola za avio napade, šta je bila najteža meta ili set najtežih meta o kojima ste morali da odlučite?... (*nerazumljivo*) ... I šta vam je prolazilo kroz glavu u tom trenutku?". Vaš odgovor je bio: "Mislim da je najteža stvar bila da stavrno krenemo na prvu metu u centru Beograda. Mi smo, general Klark nas je pitao, Generalnog sekretara i mene, da damo dozvolu za napad na sedište policije, Ministarstvo unutrašnjih poslova ... (*nerazumljivo*) ..." i tako dalje. Rekli ste da je najteže ako je u blizini bolnica, da mora da se pazi da se ne pogodi bolnica i ostalo. Naravno da je bolnica pogođena, ali ja vas sada pitam, da li ste vi, Generalni sekretar i Klark bili telo koje je odobravalo ciljeve koji će biti bombardovani?

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja sam u jednoj svojoj javnoj izjavi spomenuo taj primer, kako bih dao do znanja da smo mi preduzimali maksimalne napore prilikom odabira ciljeva, čak i u centru Beograda. General Klark nije dobio ovlašćenje da cilja centar Beograda bez posebnog političkog dopuštenja, zato je morao otići Generalnom sekretaru. On nam je dao vazdušne fotografije cilja, komanda MUP-a je bila legitimna meta prema međunarodnom pravu, tu nema nikakve sumnje. Međutim, na žalost, odmah pored se nalazila bolnica i ja sam to video na fotografiji snimljenoj iz vazduha pa smo zatražili generala Klarka da se vrati i ponovo napravi proračun ove konkretne mete, na takav način da nam može garantovati sa potpunom sigurnošću da na bolnici neće biti razbijen ni jedan jedini prozor. On se vratio i uverio nas da je to moguće. Generalni sekretar je tada odobrio taj cilj i odmah sledećeg dana mi smo na fotografijama koje su snimljene iz vazduha, a takođe i u vašim medijima videli da zaista na bolnici nije bio razbijen ni jedan jedini prozor. Na bolnici nije bilo nikakve štete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A ko je odobrio uništenje centra rudarskog grada Aleksinca, koji je imao isključivo civilni karakter, i gde nijedne vojne instalacije nije bilo? Bombardovanje Aleksinca, rudarskog grada u centru Srbije, gde žive siromašni ljudi? Njihove kuće...

SVEDOK NAUMAN – ODGOVOR: Ja zaista ne znam svaku pojedinu metu, jer nije bio zadatak vojnog Komiteta da nadgleda svaku metu, odnosno cilj. Ono što smo mi radili bilo je to da odobrimo generalna operativna pravila i da odredimo granice za sprovođenje unutar, da udarimo granice unutar kojih vrhovni saveznički komandant sme delovati. I mi smo vrlo pažljivo pratili u kojoj meri on, u kojoj meri se on pridržava tih granica. I ja mogu ovom Sudu reći da je on zaista veoma skrupulozno ostao unutar odobrenih granica. Bilo je izuzetaka, bilo je bombi koje su zalutale, kao što to vi znate. Međutim, ja moram reći za potrebe zapisnika da je od prilike 28.000 komada municije, koje su bačene tokom 78 dana bombardovanja, da je od toga 1 posto zakazalo, nešto zbog neprijateljske protivvazdušne vatre, nešto od njih zbog tehničkih grešaka ili grešaka pilota. Međutim, tu se opet mora reći da je i samo jedna jedina civilna žrtva jedna žrtva previše.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro, ali ...

SUDIJA MEJ: Ne. Ovo moramo privesti kraju, i onako su prošla četiri sata, moramo se pozabaviti još jednom temom, nastavićemo unakrsno ispitivanje sutra ujutro. Generale, molim vas da se vratite sutra ujutru u 9.00 kako bi završili vaše svedočenje. Gospodine Miloševiću, mi smo razmotrili pitanje, koliko vremena još vama dati. U svetlu načina i prirode vašeg unakrsnog ispitivanja do sada, imamo na umu takođe značaj ovog svedočenja i odlučili smo da ćete sutra ujutru imati još dva sata. Molim vas da svoje ispitivanje pripremite u skladu sa tim. Generale, sada možete ići, jer mi imamo još drugog posla.

TUŽILAC ROMANO: Časni Sude, želela bih da pređemo na privatnu sesiju.

(privatna sednica)